

Historische Kring Maarssen

30e Jaargang no. 2, mei 2003

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE“
aan de Vecht
MAARSSSEN**

voor al
uw bruiloften en partijen

*Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarsssen
Telefoon: 0346-561435*

**RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK**

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarsssen
telefoon: 0346-562081

Koetsveld Assurantiën

- * PENSIOENEN
- * HYPOTHEKEN
- * BELEGGEN
- * FINANCIERINGEN
- * LEASEN

Raadhuisstraat 15
3603 AV Maarsssen

Telefoon: 0346-561 680/567 757
Telefax: 0346-560 869

Onderdeel van Nico Koetsveld Beheer BV

ReoLine

LINGERIE BEENMODE BADMODE
LANGEGRACHT 55 TEL. (0346) 575343 3601 AK MAARSSSEN

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Bestuur: B. Visschedijk, voorzitter, Mevr. M. Tijhuis, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-575222, Mevr. A. Wolters-Dekkers, penningmeester, giro 2907376, J.H.W. van Bommel, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, B. de Ruiter, W. Klever en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95), Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002).

Redactie: B. de Ruiter, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Lidmaatschap: De leden bepalen zelf op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering de contributie voor het lopende jaar. Deze bedraagt thans € 12,00 voor leden, € 9,25 voor het tweede en elk volgende lid op hetzelfde adres. Een tweede lidmaatschap, maar dan zonder periodiek is ook mogelijk en kost slechts € 5,-. Leden in het buitenland betalen € 16,00 i.v.m. de verzendkosten.

Voor meer informatie en eventueel aanmelden als lid van de Kring kunt u contact opnemen met de ledenadministratie, Mevr. A. Wolters-Dekkers, Mozartlaan 12, 3603 BH Maarssen, tel.: 0346-579940.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Werkgroep archief/bibliotheek: H. Pouderoyen, Fazantenkamp 576, 3607 DG Maarssen, tel.: 0346-569133.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599.

ISSN: 1384-0967

30e Jaargang no. 2, mei 2003

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Algemene ledenvergadering van 27 februari j.l.

Voor de pauze waren zesenzestig leden aanwezig. Naast de voorzitter de heer Visschedijk zaten nog acht andere bestuursleden achter de tafel. De secretaris las, zoals gebruikelijk, het verslag van de vergadering van 2002 en het jaarverslag 2002 voor. De kascontrolecommissie heeft het financiële verslag gecontroleerd en goedgekeurd waarna aan de penningmeester, onder dankzegging, decharge werd verleend. Het voorstel de contributie voor 2003 met een euro te verhogen, tot 12 euro, werd goedgekeurd. Door zijn drukke werkzaamheden kan Ron Betten niet langer deel uitmaken van het bestuur, de heer De Ruiter neemt zijn plaats weer in. De vier andere bestuursleden, die aftredend waren, hebben weer zitting in het bestuur.

Lezingenprogramma seizoen 2003-2004

Bij het ter perse gaan van dit periodiek was er nog weinig concreet over de inhoud van ons lezingenprogramma van volgend seizoen. Wel hebben we besloten voor een deel van de lezingen weer gebruik te maken van de accommodatie van de Open Hof. Wij zijn reuze trots u, op **dinsdag 30 september**, een lezing te kunnen aankondigen van oud-hoogleraar Utrechtstudies Prof. Dr. P.D. 't Hart, een voortreffelijk verteller. Deze lezing vindt plaats in Merenhoef. Noteert u de datum vast. In het volgende periodiek vertellen we u meer over de inhoud van de lezing met als titel: Wie het kleine niet eert . . .

Welke Canadese militairen waren in Maarssen gelegerd?

Vanuit de Verenigde Staten kregen wij een verzoek van iemand met Nederlandse wortels en met Canadese familieleden. Een van hen was in 1945 in Maarssen gelegerd, maar had verder geen gegevens. De vraag is nu welke Canadese onderdelen op 7 mei 1945 in Maarssen aankwamen. Dat het de Polar Bears waren is bekend, maar zijn er nog meer gegevens? Kwamen er later wellicht nog andere militairen? Dat het hoofdkwartier op Hertevelde was is ook duidelijk, maar wie zaten daar nu precies? De gebruikelijke bronnen laten ons hier in de steek. Als u informatie hebt wilt u deze dan doorgeven aan Benno Visschedijk, tel 567596.

Schenkingen

Wij ontvingen van de heer C. Verbeek een zekeringendoosje (1965) van de firma Valk electrotechniek, Joh. Vermeerstraat 29, Maarssen.

De Kring is altijd geïnteresseerd in foto's en andere voorwerpen die betrekking hebben op de geschiedenis van Maarssen. Dus mocht u iets tegenkomen, aarzel dan niet en informeer bij één van de bestuursleden of het door de Kring gebruikt kan worden voor een artikel of ter aanvulling van het archief of de bibliotheek.

Website HKM

U kunt onze geheel vernieuwde website vinden onder www.historischekringmaarsen.nl.

Ria Tijhuis, secretaris

Kring Kroniek

Van de redactie

Wij zijn erg blij dat we op het ogenblik zoveel auteurs hebben, maar soms leidt dat wel eens tot problemen. Ons blad wordt geacht vier keer per jaar te verschijnen met een inhoud van 20 tot 24 pagina's, daarop is het financiële plaatje afgestemd. De laatste tijd loopt dit zo uit de hand dat wij steeds periodieken met meer dan 30 pagina's afleveren. Daar zijn we natuurlijk erg trots op, maar anderzijds gaan er daardoor ook wel eens dingen verkeerd. Zo is uit ons vorige periodiek de bijlage van Museum Maarssen, onbedoeld verdwenen. Dit stukje zult u nu zeker aantreffen. Vergrotingen van de gepubliceerde foto's zijn in het museum te zien. In dit verband hebben we ook nog een speciale verrassing!

Leden van de HKM kunnen gratis de tentoonstelling van het St. Lukas aardewerk bezoeken.

Het is voldoende dat u uw naam doorgeeft aan degene die u in het museum ontvangt. De tentoonstelling in Maarssen zal zeker nog tot en met juli te bezichtigen zijn. Het artikel van Arie de Zwart over Stadhouder Willem V was bedoeld als een toevoegsel na het laatste artikel over de patriottentijd, maar kon in ons vorige nummer niet meer geplaatst worden. Wij hopen dat het u ook nu nog veel leesplezier zal bezorgen. Graag krijgen we van u suggesties omtrent onderwerpen die wij in ons blad zouden moeten behandelen of mensen die wij kunnen interviewen, omdat zij geweldig veel weten van het Maarssen van vroeger!

M.H.

20-01-03, Vechtplassen commissie presenteert Belvedere Vechtvisie

In het Maarssense gemeentehuis werden wij uitgenodigd voor het bijwonen van bovenstaande presentatie, die nu eens niet over de historie van Vecht ging maar over de toekomst. Vanuit de gedachte dat de Vechtstreek geen museumlandschap is, maar een levend en veranderend landschap werd er het resultaat van een studie naar de Vechtse identiteit en kwaliteit gepresenteerd. Al snel bleek echter dat er zonder verleden geen toekomst is. Ook deze Vechtvisie gaat uit van het verleden om de toekomst te bepalen en was juist daarom zo boeiend. Er is in deze visie naar de reeds bestaande behui-

zingen en hun plaats in het landschap gekeken om van daaruit het cultuurlandschap van de Vecht dat geheel door mensenhanden is gemaakt te gebruiken als uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen. De burgemeesters van de Vechtgemeenten en andere aanwezigen kregen twee zeer interessante boekjes uitgereikt. **Vecht Vademecum** en **Belvedere bouwen Vechtvisie**, die u beide in onze bibliotheek kunt terugvinden.

27-02-03, Algemene ledenvergadering

In het Kringnieuws leest u een kort verslag van de vergadering. Na de pauze gaf Arie Manten een uiteenzetting over de Kerstening van de Vechtstreek naar aanleiding van vragen, die door lezers na het lezen van zijn boek, **Breukelen en omgeving tussen 400 en 1200**, werden gesteld. Misschien was het beter geweest als de toehoorders het boek tevoren hadden gelezen, want de verhaallijn was niet altijd voor iedereen goed te volgen. Het boek bevindt zich in onze bibliotheek, dus mocht uw interesse gewekt zijn, dan kunt u het altijd lenen.

25-03-03, lezing van Chris Will over de Hollandse Waterlinie

Aan de hand van bijzonder mooie dia's van afbeeldingen die zijn terug te vinden in zijn boek gaf de heer Will in het kort de inhoud van dit boek weer. Een korte beschrijving vindt u hierna.

Bibliotheek: Nieuwe aanwinsten

Omzien naar water, een uitgave van het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht. Uitgebracht ter ere van het afscheid van de eerste dijkgraaf van het schap. Het mooi geïllustreerde boekje geeft een bijzonder aardige weergave van de geschiedenis van het waterbeheer in het stroomgebied van de rivieren Amstel en Vecht en in het Gooi. Al in de 12e eeuw organiseerden landeigenaren zich hier om hun gebied tegen het water te beschermen. In de loop der eeuwen zijn deze organisatievormen uitgegroeid tot het huidige Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht.

Sterk water, de Hollandse Waterlinie, geschreven door Chris Will, uitgegeven door Matrijs. Toen de Fransen ons land binnenvielen in 1672 werd op het laatste moment gebruik gemaakt van een unieke mogelijkheid die een waterrijk land biedt. Door voor de verdediging gebruik te maken van bestaande rivieren en kanalen en door land onder water te zetten werd de indringers een halt toegeroepen. Naar aanleiding van dit succes werd niet lang daarna besloten tot de aanleg van een stelsel waarmee gebieden systematisch onder water gezet konden worden in geval van oorlog. De Hollandse Waterlinie was een feit. Drie eeuwen lang werd er aan de linie veranderd en verbeterd, totdat na de Tweede Wereldoorlog bleek, dat het water de vijand, nu voorzien van moderne wapens, niet meer kon tegenhouden. De linie was overbodig geworden. Het boek geeft op boeiende wijze een beeld van de 330 jaar dat deze waterlinie als verdedigingswerk van ons land in paraatheid is gehouden en is uitgebreid. Er staan prachtige, nog niet eerder gepubliceerde foto's in.

Breukelen en omgeving tussen 400 en 1200. Middeleeuwse geschiedenis vanuit een plaatselijke gezichtshoek. Historische Reeks Breukelen, 3. Arie A. Manten

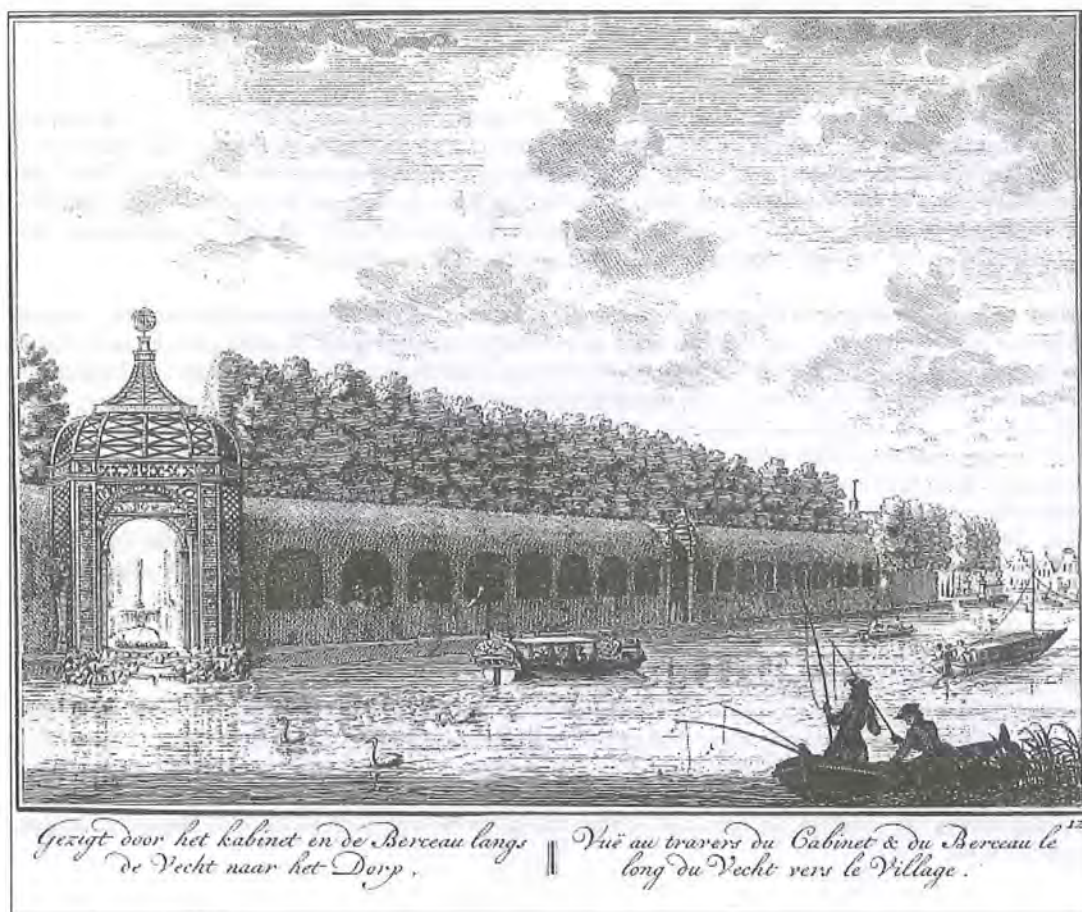
Een bijzonder interessant en lezenswaardig boek in de kloeke stijl van Arie Manten, waarvan de titel zo voor zichzelf spreekt, dat ik mij er niet aan wil wagen op de inhoud dieper in te gaan. Wel kan ik u zeggen dat Maarssen zeer dicht bij Breukelen ligt en dat daarom heel veel van wat Arie en de zijnen ontdekt hebben na jarenlang speurwerk, ook interessant is voor Maarssenaars met geschiedkundige belangstelling. Als u zelf in het bezit wilt komen van dit boek kunt u dit bij de H.K. Breukelen kopen voor 25 euro.

Voor de bibliotheek kunt u contact opnemen met Hanny Pouderoyen, zie het colofon.

Stadhouder Willem V

Zijn bezoek aan Maarssen. Zijn ballingschap

De stadhouder, waartegen de patriotten strijd gevoerd hebben, werd geboren in 1748. In 1751 overleed zijn vader Willem IV. De jonge prins erfde het stadhouderschap. Zijn moeder Anna van Hannover was zijn voogdes tot haar dood in 1759. Daarna werd de Hertog van Brunswijk-Wolfenbüttel zijn voogd. Op 8 maart 1766 werd Willem V op zijn 18e verjaardag als stadhouder ingehuldigd. Den Haag vierde een groot feest. Veel huizen waren versierd met lampions of oranje gekleurde kaarsen, saluutschoten klonken. Flambouwen, pekkransen en vele lantaarns zorgden voor een sprookjesachtig licht. Bij de feestelijke maaltijd van de jonge stadhouder en zijn gezelschap musiceerde het toen tienjarige

Afb. 1. Het uitzicht naar rechts vanuit het huis Luxenburg aan de Zandweg, een deel van het park van Huis Ter Meer. Rechts boven de trekschuit enkele huizen van de Langegracht. De trekschuit bevindt zich ter hoogte van de huidige Termeerbrug. Gravure van De Leth uit 1719, HUA 1599-12.

wonderkind Wolfgang Amadeus Mozart. Op een rondreis door West-Europa verbleven hij, zijn zusje Nannerl en zijn vader Leopold maandenlang in de Republiek. De later wereldberoemd geworden componist reisde ruim een maand na het feest door Maarssen. De Mozarts vertrokken half april van Amsterdam naar de Zuidelijke Nederlanden. Een tussenstop in Utrecht duurde ongeveer vijf dagen. De reis tussen Amsterdam en Utrecht vond zeer waarschijnlijk per trekschuit plaats.¹ Het gezelschap had het voorrecht om in het voorjaar de uitzonderlijke schoonheid van het midden-achttiende eeuwse Maarssen te aanschouwen. Om jaloers op te worden.

Enkele jaren later, op 16 oktober 1772, bracht Willem V met zijn echtgenote Wilhelmina van Pruisen een bezoek aan Maarssen. Het verslag daarvan is uit het dagboek van Jacob Bicker Raye. In die jaren vertoefde hij 's zomers op Geesberge. Omstreeks half twaalf in de morgen arriveerde het stadhouderlijk gezelschap vanuit Soestdijk bij de buitenplaats van de heer Pareira, *'genaamt Luxenburg, besigtigde die fraaye plaats, gebruykte eenig gebak, vrugte, morgenweynen etc. Om een uyre stapte Sijn Hooghijt met eenige Heeren in het sloepje van den Heer van Dam, 't welk met veel vlaggen en wimpels fraay versiert was en Haare Koninklijke Hooghijt in het Staatejagt van Uytregt en staaken de Vegt over naar de plaats van de Hoog Welgebooren Vrouwe van Termeer en Maarssen, van Lockhorst, alwaar Hoogstdezelve het middagmaal hielden. Na den eeten die fraaye plaats besigtigden, onder het springen der fonteynen rondwandelden en na den middag om half vier weeder na Soestdijk vertrokken.*

*De Heer de Leeuw, te Maarssen aan de Vegt woonende, nam de vrijhijt om Sijn Hooghijt an passant aan te spreken en te feliciteeren over de geboorte van den Erfprins en teffens een gedigt op de jonge Erfprins te presentereen,.....*²

Dit waren enkele gebeurtenissen uit de rustige en nog verwachtingsvolle jaren van het stadhouderchap van Willem V. Allengs ging het minder goed met de, in bestuurlijk opzicht, zwakke stadhouder. Vooral tijdens en na de Engelse oorlog (1780-1784) kreeg hij veel kritiek. De patriotten dwongen hem Den Haag te verlaten. Na de interventie van de koning van Pruisen keerde hij op 9 oktober 1787 terug. De vreugde bij het oranjegezinde volk in Den Haag was groot.

De lange periode van zijn stadhouderschap eindigde met zijn vlucht naar Engeland op 18 januari 1795. De prinses vertrok 's morgens. De Haagse, oranjegezinde kastelein Petting droeg de vorstin door de golven naar het gereedliggende vaartuig. De prins vertrok 's avonds. Hij sprak bij zijn afscheid: *'Ik ga, maar kom weder.*³ De mogelijkheid tot terugkeren was er echter niet in de elf levensjaren die hem nog wachtten. Deze periode heeft in onze geschiedenisboekjes, om begrijpelijke reden, nauwelijks aandacht gekregen. Bij weinigen is dan ook bekend hoe zijn leven verder is verlopen en hoe het is geëindigd.

Na aankomst in Engeland had Willem V vanuit zijn landhuis in Kew aan alle bestuurders van Nederlandse bezittingen over zee bevolen zich aan de 'bevriende' Engelsen over te geven. De afspraak met Engeland was dat ze teruggegeven zouden worden als het stadhouderlijk gezag in de Republiek hersteld was. Het is mogelijk de belangrijkste daad die de afwachter stadhouder in die periode verricht heeft.

Kort na zijn vlucht pikten de Fransen de bezittingen van Willem V in. De mooiste werken uit de wetenschappelijke- en kunstverzameling verhuisden naar Frankrijk.⁴ Verder werden vele dieren en bezittingen uit het dierenpark bij 't Loo overgebracht naar Parijs. Voor een bijzonder deel van dat transport werd een route gekozen die ondermeer via de Vecht ging. De veelal slecht begaanbare, onverharde wegen leverden voor het vervoer van de twee volwassen olifanten Hans en Parkie een bijna onoverkomelijk probleem op. Besloten werd de dieren zoveel mogelijk over water te verplaatsen. *'Toen deze dieren in 1784 prins Willem de Vijfde door de Oost-Indische Compagnie werden vereerd, waren zij nauwelijks een jaar oud en dus niet bijzonder moeilijk uit hun vaderland, Ceilon, aan te voeren,.....'*⁵

Het nieuws van het transport was al enige tijd bekend in de Vechtstreek. Met grote belangstelling werd naar het vervoer uitgezien. De inwoners van Maarssen waren op de bewuste dag in september 1797 getuige van een nooit herhaald schouwspel. *'Getrokken schepen'*⁵ vervoerden de kolossen. Voor de meeste toeschouwers was het de eerste en enige keer in hun leven dat ze olifanten zagen.

Willem V bevond zich nog steeds in Engeland. Hij en zijn vrouw wilden het liefst naar hun Nassause bezittingen in Duitsland vertrekken, maar het machtige Engeland moest te vriend gehouden worden.

Afb.2. De bijzetting van Willem V. Aankomst bij de Nieuwe Kerk in Delft. In het voorportaal koningin Juliana, Prins Bernhard en D. de Loor, burgemeester van Delft. Foto: Anefo, Amsterdam

Dit land bood hem meer uitzicht op herstel van het stadhouderschap. Pas in 1801 waagde hij het zich in Duitsland te vestigen.

Hij overleed 9 april 1806 en werd na een sobere plechtigheid in de kerk van Brunswijk bijgezet. Vergeten door Nederland, dat hem zo lief was, heeft zijn gebalsemd lichaam zich ruim anderhalve eeuw in die kerk bevonden. In 1956 honderdvijftig jaar na zijn dood werd een comité in het leven geroepen dat de bijzetting van Willem V in Delft heeft verzorgd. De regeling van allerlei formaliteiten vergde nog twee jaar. Op 29 april 1958 werd om half vier een speciale dienst in de Nieuwe Kerk in Delft gehouden. Hierna volgde de bijzetting van zijn stoffelijke resten naast die van zijn vrouw, Wilhelmina van Pruisen.⁶

Arie de Zwart

Noten:

1. Jos van der Zanden: Wolfgang Amadeus Mozart in de Lage Landen, blz.167.
2. Jacob Bicker Raye: Notitie van het merkwaardigste meyn bekend (1732-1772).
3. Geert Mak: Ooggetuigen van de vaderlandse geschiedenis, blz.111.
4. Simon Schama: Patriotten en bevrijders, blz.258.
5. P.H. Witkamp: EigenHaard, blz.314.
6. Prinses Wilhelmina overleed na de Franse tijd. Haar lichaam werd dus bijgezet in Delft.

Schoolmeesters in Maarssen

In voorgaande nummers van het periodiek is het onderwijs in Maarssen hier en daar aangestipt, soms kwam het wat uitgebreider ter sprake. Een overzicht van het onderwijs en de onderwijzers ontbreekt echter. Ook in onderstaand artikel over 'schoolmeesters in Maarssen' kunnen we, door het nog niet achterhaald hebben van alle gegevens, niet compleet zijn. Toch meenden we dat we u de gevonden feiten niet langer moesten onthouden. Binnenkort zult u ook een apart artikel aantreffen over het onderwijs zelf van de hand van Arie de Zwart.

Tot het jaar 1593 is het onderwijs in sterke mate gekoppeld aan de (katholieke) kerk. Er werd godsdienstonderwijs gegeven en de kinderen werden geoefend voor koor- en kerkdienst. Na de hervorming, die op het platteland zeer laat doordrong, zal de band tussen kerk en school nog lang blijven. De inhoud verandert echter, andere gebeden, een andere catechismus. Leren lezen werd belangrijk, iedereen zou de bijbel moeten kunnen lezen. Daaruit volgt dat er in principe onderwijs voor iedereen moest zijn. Rond 1600 is onderwijs nog voor de elite. Voor Maarssen geldt dat er al een schoolmeester is, Augustijn Isaaksen. Sommige bronnen vermelden dat hij alleen in de wintermaanden les gaf. De kinderen zouden in de zomer op het bedrijf van hun ouders mee moeten werken. In die lesloze perioden voorzag de meester in zijn levensonderhoud door herbergier te zijn en tevens koster van de roomse kerk. Daarnaast bezat hij vier morgen land en een boomgaardje, dat hem inkomsten in natura opleverde. Hoewel het samengaan van tapper en koster/schoolmeester niet voor de hand ligt, was het noodzakelijk om zijn gezin met acht kinderen te onderhouden. Tot 1593 oefent hij zijn ambt uit.

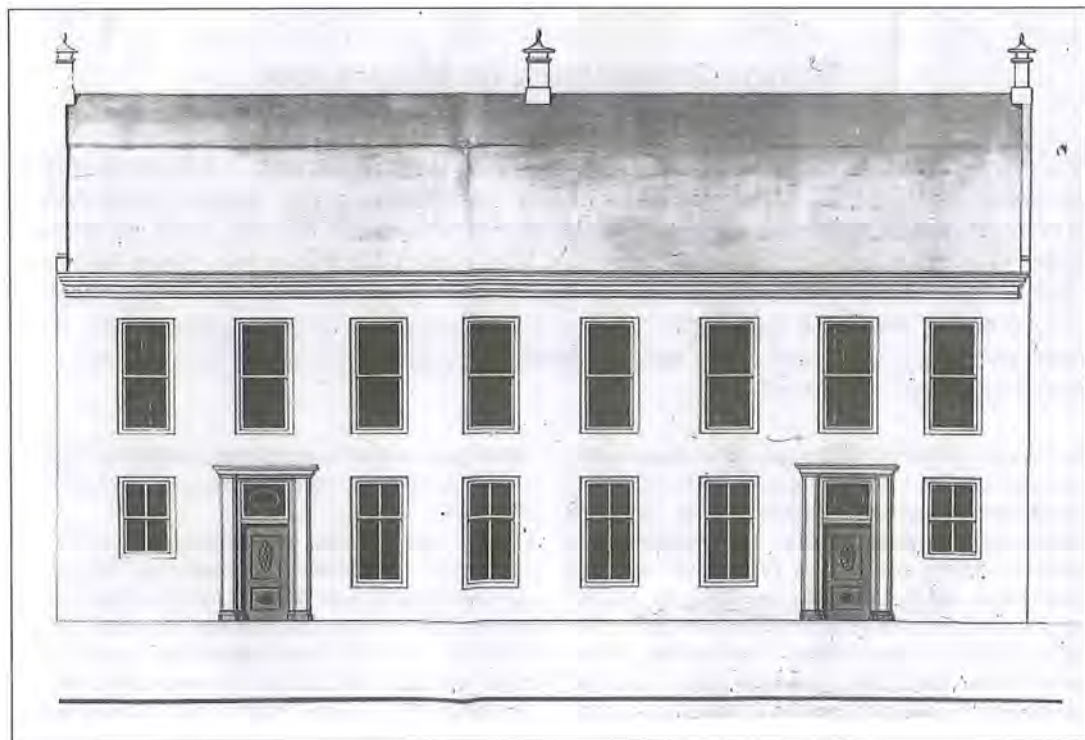
In 1606 is er een nieuwe koster, maar geen onderwijzer, zijn naam is niet bekend, wel weten we uit een rapport over het onderwijs op het platteland dat hij een 'vijand van de religie' werd genoemd. Pas in 1618 - dat is 101 jaar nadat Luther zijn stellingen had bekendgemaakt - verzoekt Maarssen een predikant aan te stellen, waarmee de reformatie hier een feit is geworden.

De tweede teruggevonden onderwijzer is Johannes Wibaldi (ook Wibaldus) die tussen 1619 en 1630 wordt vermeld in het kerkarchief. Naast het schoolmeesterschap vervulde ook hij het beroep

van koster. In die hoedanigheid wordt hij nog genoemd in 1639 en 1652. Hij bezat in de kerk een eigen graf.

In 1623 kwam Jacob Augustijnsen (van Eck) de geleerden versterken¹. Hij bleef tot 1665. Een kleine hindernis was het feit dat er in deze periode een schout van Maarsseveen was met dezelfde naam. Daar deze nog wordt genoemd in 1725 is het wel duidelijk dat het om twee verschillende personen moet gaan. Degene die in 1654 wordt vermeld als ouderling zal wel de schoolmeester zijn geweest, maar in andere gevallen is onduidelijk wie wordt bedoeld. In 1626 is er een melding aan de kerkeraad door Jacob Augustijnsen over een vrouw die in Maarssen school houdt - een zogenaamde bijschool, waarvoor men geen formulier behoefde te tekenen. Hierover zijn echter geen verdere gegevens gevonden. Adriaan Verstelle was onderwijzer van 1652 tot 1670. Ook hij was tevens koster en bovendien voorlezer, tijdens de kerkdiensten. In 1654 vinden we een doopsinschrijving van zijn kind. De familie verhuist in 1670 naar Amsterdam.

Tijdens Verstelle's periode in Maarssen aan de dorpsschool werd in 1655 een tweede school geopend; de Franse school. Teneinde concurrentie met de dorpsschool te voorkomen moesten de aanvragers Charles le Gallois (ook wel Vallois genaamd) en zijn zoon Jean, die Latijn en Frans gaan onderwijzen, beloven geen les in de Nederlandse taal te geven. Bovendien moesten ze meester Verstelle f 20,- 's jaars betalen als compensatie voor de leerlingen die hij zou missen door de Franse school. Uit een aanvraag in 1657 van ene Sr. Reguanth (later Renauw genaamd) die een Franse school voor meisjes wilde oprichten, blijkt dat vader en zoon Gallois een jongensschool hadden. Ook de Sr. krijgt toe-

Afb. 1. Op de eerste etage (boven schoenwinkel Telkamp) was van 1827 tot 1869 de dorpsschool, bestaande uit twee lokalen, gehuisvest. De opgang naar de school bevond zich aan de achterzijde. HUA, 1827.

stemming, maar uit niets blijkt dat hij de formulieren voor die toestemming heeft getekend. Waar de lessen van deze Franse scholen werden gegeven is niet achterhaald kunnen worden. Vermoedelijk in een particulier huis. Vooral kinderen van gegoede ouders bezochten deze Franse scholen, waarna zij naar de Latijnse school konden doorstromen. Het onderwijsgehalte van deze scholen was veel beter dan van de gewone stads- en dorpsscholen. Een derde Franse school wordt genoemd in 1667, geleid door Nicolaas Petit. Hij is rooms, maar blijft ondanks een verbod van de schout van Maarsseveen toch school houder.

In 1672 worden er twee onderwijzers aangesteld, Abraham Drylanus en Jan Meyer. Over de lotgevallen van Jan hebben we niets kunnen vinden en van Abraham slechts de mededeling in het kerkarchief dat hij in 1672 of 1673 enige kerkelijke eigendommen in Amsterdam had verborgen toen de Fransen Maarssen binnenvielen. In 1677 verlaat Abraham Maarssen.

De volgende schoolmeester laat even op zich wachten, want pas in 1681 komt Adriaan Parn sr uit Jisp naar Maarssen. Veertig jaar zal hij hier lesgeven. Daarnaast is ook hij koster en staat hij als huizenbezitter op de huisgeldlijsten. Van zijn moeder, Geertruid van Hoven, die meegekomen was uit Jisp, erft hij vier huisjes die bekend staan onder de naam 'Het Klooster'. Zij lagen achter de Kampertoren aan de Herengracht (Op deze plek heeft nu nieuwbouw plaatsgevonden, die enigszins aan de voorgaande huisjes herinnert).² In het kerkarchief wordt Adriaan in 1689 genoemd als bewoner 'van een bequaem huys ende turn ende school behorende aan de kerk van Maerssen, staende voor aen den dijck opt kerckhoff'. Met 'den dijck', werd de Daalse Dijk bedoeld, nu heet dit gedeelte de Kerkweg. In een inventaris van de bezittingen van de kerk in 1709 is zelfs sprake van twee 'schoolhuysinge'. Het tweede huisje moet er rond 1699 zijn aangebouwd, maar is later weer afgebroken. Daarmee is de plaats waar onderwijs werd gegeven aan-

Afb.2. Het balkon herinnert nog aan het gemeentehuis, dat van 1869 tot 1924 op de bovenverdieping was gesitueerd.

geduid. We kunnen ervan uitgaan dat ook daarvoor dit huis als school in gebruik is geweest.

De zoon Adriaan Parn jr. begon in 1716 met lesgeven. Ook hij was koster en wordt tevens genoemd als pachter van de belasting op boter. Hij huwt Johanna Hoogvelt en in het doopboek vinden we de dopen van drie dochters, o.a. Elisabeth Adriana (1721) waarbij grootvader Adriaan getuige is. Het jonge gezin verhuist in 1726 naar Amsterdam, maar komt weer terug, want in 1736 en 1740 worden nogmaals twee dochters in Maarssen gedoopt. Grootvader Adriaan is dan al overleden (1733) en vader Adriaan wordt dan nog eenmaal als schoolmeester genoemd.

Ondanks alle tegenwerking die de rooms-katholieken ondervonden (hun kerkdiensten werden bijvoorbeeld gehouden in een schuilkerk) blijkt op 4 december 1724 een katholieke school begonnen te zijn door een meester Klop. In het kerkarchief is te lezen hoe hiertegen wordt geageerd, ook de schout wordt gevraagd hiertegen op te treden. In 1728 is er nog steeds niets gebeurd. Pas in 1753 lezen we dat de maarschalk hier wat aan gaat doen. In 1766 is er opnieuw een melding van 'bijscholen', maar nu door niet-

lidmaten.

Dan verdwijnt dit onderwijs uit ons gezichtsveld tot 1840. Dan proberen twee zusters van Onze Lieve Vrouwe uit Amersfoort opnieuw een school te stichten. De gemeente staat het niet toe en beboet beide zusters '*wegens het uitvoeren van ongeoorloofde werkzaamheden*'. Dit hing waarschijnlijk samen met de nieuwe onderwijswet van 1806.

De opvolger van Adriaan Parn jr heet Jan Simons Blokzijl. Hij had als onderwijzer al enige standplaatsen gehad, zoals Oostzaan, Vreeswijk en IJsselstein, toen hij in 1733 werd benoemd in Maarssen. Hij huwde met Neeltje Klaasdr. Kin en zij kregen vier kinderen.

Jan overleed in 1756 en werd in de N.H.kerk begraven. Bij de kerkrestauratie van 1973 is de helft van zijn grafsteen teruggevonden. Niet meer dan zijn naam sierde dat gedeelte.

Binnen het tijdvak dat Jan Blokzijl hier les gaf werd er nog een Albertus van Wijk genoemd. Het enig gevonden gegeven luidt: in 1740 vertrokken naar Abcoude.

Als opvolger van Jan komt Tobias Caldij vanuit Amsterdam in 1757. Hij wordt ondermeester ge-

noemd, maar na zijn huwelijk met Maaïke Jans vertrekt hij in 1758 naar Ankeveen, waar hij tot 1788 blijft.

Hoewel het verleidelijk is om bij de titel *ondermeester* aan een onderwijsman te denken vonden we in een beroepenlijst bij een andere persoon 'ondermeester op de steenoven'. Aangezien in de familie Caldij veel metselaars, aannemers en huizenbouwers voorkomen zou het kunnen zijn dat we ook voor Tobias in die richting moeten denken. Zekerheid hieromtrent is nog niet verkregen. Of hij gelijk na het vertrek van Tobias komt weten we niet, maar in 1764 vertrekt een meester Hannis Peter Mulder, een weduwnaar, gekomen uit Staveren met onbekende bestemming. Benoeming niet teruggevonden.

Uit De Bilt komt in 1769 Abraham van Gelder (geen verdere gegevens bekend) en tot 1782 vonden we Pieter Knopius, die in dat jaar naar Neerlangbroek verhuisde.

Wel bekend is Johannes Lucas Mulder die in 1778 uit Harmelen komt met zijn vrouw Adriana Maas en hun zoon Johannes Lucas jr, oud een jaar. In dit gezin worden in Maarssen nog vier zonen gedoopt, te weten Adrianus op 28-01-1781, Antonie Lodewijk op 25-08-1782, Antonie op 30-11-1783 en David Petrus op 12-06-1785. Rond 1800 wordt zijn gezin omschreven als: man, vrouw en acht kinderen, waarvan drie uit een tweede huwelijk.

Johannes sr. blijft tot 1803 de meester. Gedurende die periode vonden we een Arie Niekerk als ondermeester, in 1791 komend uit Kortenhoeve en in hetzelfde jaar weer vertrekkend naar 's-Gravenland en een Jac. Loffelt die in 1784 uit Utrecht komt en daarna (jaar onbekend) naar Odijk vertrekt.

In het archief van Maarssen bij de dorpslasten blijkt meester Mulder ook bij te verdienen door als omroeper het voorlezen van 'Placaten en Publicaties' te verrichten, daarnaast luidde hij de kerkklok bij bijzondere gelegenheden en was hij organist.³ Dit alles was wel nodig, want hij ontving geen salaris, maar leefde van hetgeen de leerlingen moesten betalen voor het genoten onderwijs.

In 1794 legt hij de eerste steen voor een school bij de kerk. Waarschijnlijk is het in 1689 genoemde 'bequaem huys' herbouwd. Het is het eerste huis van de rij woningen op het kerkplein die haaks op de Kerkweg staan. Het houten herinneringsbord zit nog boven de deur en vermeldt: 'J.L. Mulder Janz. heeft aan dit gebouw de eer-

sten steen gelegd den 13 maart 1794'. Naast het 'nieuwe' lokaal werd ook gebruik gemaakt van de ernaast liggende keuken van de familie Mulder, omdat er soms meer dan 100 leerlingen waren. Zijn zoon Johannes Lucas jr. volgt hem op. Die huwt op 21 mei 1804 met Hendrika Bakhoven. Zij overlijdt in 1822, in hetzelfde jaar als Jan of Jacobus Krijns die onderwijzer was op de gemeente school in de Breedstraat. Zijn zesenvijftig leerlingen (in een ander document lezen we 40 leerlingen) komen dan naar de Kerkweg, waar dan ruim 100 kinderen in een vertrek van 9,60 m bij 5.60 m bijeen zijn. Ondanks de schoolwet van 1806, waarin stond dat bij een leerlingenaantal van meer dan 70 een ondermeester moest worden benoemd, was de gemeente in gebreke gebleven. In 1826 is er in het gezin Mulder een dubbele bruiloft, Johannes hertrouwt met Margaretha Laurier en zijn dochter met Mattheus Doesburg. Deze was sinds 1825 de ondermeester. Hierdoor wordt de situatie in huis en op school wat verlicht. Ook in ander opzicht gaat het beter, want uit het bevolkingsregister van 1829 blijkt meester Mulder eigenaar te zijn van drie huizen in de Kaatsbaan (nu nummer 10, 12 en 14). Johannes overlijdt in 1831 en Mattheus wordt de onderwijzer en blijft dat tot 1836.

In plaats van de school bij de kerk opent de gemeente in 1827 een openbare lagere school in de Breedstraat (nu het pand van de firma Telkamp en wel op de eerste verdieping), zie afb. 1. waarin ook het gemeentehuis wordt gehuisvest. Hoewel hier twee lokalen ter beschikking zijn voor zo'n 100 leerlingen komt er vanuit de onderwijsinspectie al snel kritiek op deze situatie. Het duurt echter nog tot 1869! voordat er een nieuw gebouw komt. Dit staat op de hoek van de Breedstraat en de Raadhuisstraat. De eerste steen wordt gelegd door de burgemeester Jonkheer D.J.A.A. Van Lawick van Pabst. (Deze eerste steen is nooit teruggevonden). Hierin wordt zowel de school als het gemeentehuis gehuisvest zie Afb. 2. Het secretariaat der gemeente blijft er tot 1924. Na haar vertrek krijgt het onderwijs er vier lesruimten bij. Deze worden ingenomen door het schooltype dat ULO heette.

Hoofden hiervan waren o.a. de heren Vis, Busman en Dekker. In 1960 kreeg de MULO een eigen nieuw gebouw. Tot 1974 is er nog onderwijs gegeven, totdat ook de lagere school een nieuw gebouw kreeg. Het gebouw zelf is in 1984 afgebroken en vervangen door appartementen. Een plaquette hierop geplaatst is de enige herinne-

Afb.3. Schoolkamer te Maarssen, getekend door C.J. Bast. (Museum Maarssen)

ring aan de school en het gemeentehuis. Het aantal schoolsoorten neemt aan het eind van de 19de en begin van de 20ste eeuw snel toe, er komt christelijk en katholiek onderwijs bij, jongens- en meisjescostscholen, een middelbare opleiding, een avondtekenschool en een tuinbouwschool. Daarmee stijgt het aantal lesgeevenden en het is nagenoeg ondoenlijk om van al deze mensen hun bijzonderheden op te sommen. Een uitzondering echter. In Museum Maarssen bevindt zich een aquarel met het onderschrift 'School kamer te Maarssen, get. door C.J.Bast'. Afb.3. We wilden drie vragen beantwoord zien, nl. waar is deze schoolkamer, wanneer is die getekend en wie is die C.J. Bast. Via het gemeente archief werd C.J. Bast al snel gevonden. Het bleek een zij te zijn, nl. Cornelia Jo-

hanna, geboren op 08-12-1848 te Hoorn NH. Zij kwam naar Maarssen op 07-09-1864, als beroep werd opgegeven 'kostschoolonderwijzeres(en dat op haar 16de jaar). Zij woonde in huis 59 op de Breedstraat bij mej. Burgerhoudt. Op 25-06-1866 verlaat zij Maarssen weer. Omdat bekend is dat mej. Burgerhoudt de directrice was van de jongedameskostschool, die zetelde in de Breedstraat nu nummer 26 (waar de parfumerie is gevestigd), moet deze aquarel het interieur van dat huis voorstellen en rond 1865 zijn geschilderd. Het is, voor zover we nu weten, de enig bekende afbeelding van een Maarssens schoolinterieur uit de 19de eeuw. Vandaar deze uitzondering.

Jan Witte

Noten:

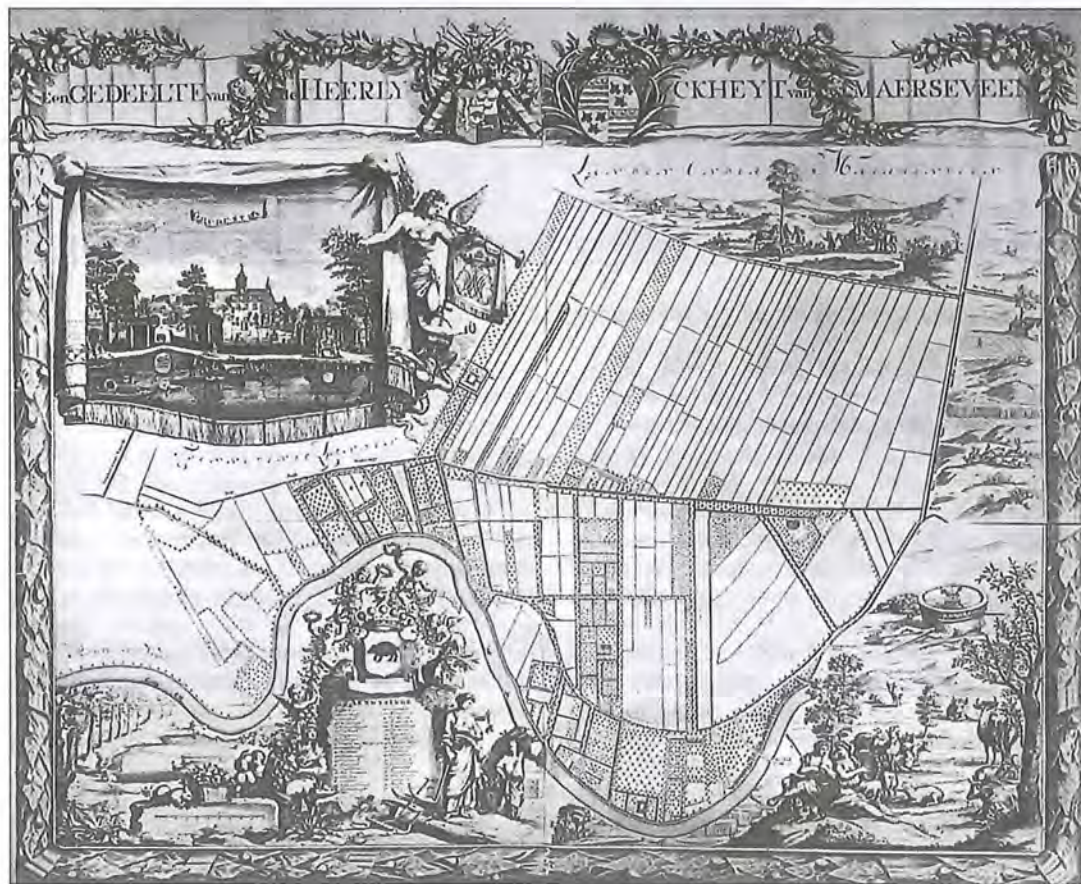
1. Jacob Augustijnse blijkt de zoon te zijn van de eerder genoemde Augustijn Isaacse
2. Zie ook periodiek HKM, jaarg.12, blz.59.

3. De Maarssense schoolmeesters in de 18e en 19e eeuw moeten musicale mannen geweest zijn. Vanaf de ingebruikname van het orgel in de Hervormde kerk in 1790 werd het bespeeld door schoolmeesters tot 1904, met een onderbreking van $\pm$ een half jaar

Bronnen:

Kerkarchief van de Hervormde Gemeente,
Diverse archiefstukken van het Gerecht Maarssen, Gens Nostra, jaargang 27, nummer 9,
Periodieken van de Historische Kring Maarssen,
"Weldaet der Scholen", E.P.de Booy, Stichtse Historische Reeks 3.

Van Het Museum Maarssen (2)

Afb. 1. Overgenomen uit: *De Vechtstreek*.

Een tiental jaren geleden werd een van de leden van de Historische Kring Maarssen door medewerkers van een constructiebedrijf in Maarssen attent gemaakt op de aanwezigheid van een zwaar aangetaste roodkoperen plaat, waar wat letters en lijnen op stonden. Hoe de plaat bij het bedrijf terecht was gekomen, was niet meer te achterhalen. Omdat de directie en de medewerkers van het bedrijf weinig of geen belangstelling hadden voor de plaat, werd deze cadeau gedaan aan de HKM.

Kort geleden is de plaat weer in de aandacht gekomen en is een onderzoek ingesteld naar de herkomst en betekenis ervan. De plaat bleek deel uit te maken van een geheel van vijf etsplaten. In de jaren 1690 en 1691 werden ze in opdracht van Joan Huydecoper (1625 tot 1704), door Philibertus Bouttats gemaakt. De vijf etsplaten vormden een geheel voor een kopergravure met een afmeting van 105 bij 128 centimeter met de titel "EEN GEDEELTE van de HEERLYCKHEYT van MAERSEVEEN". Afb.1.

De afbeelding laat op een prachtige manier zien waar een veertigtal buitenplaatsen met hun tuinen en bijgebouwen in Maarsseveen waren gesitueerd. Verder is de kaart versiert met afbeeldingen van het landleven, de jacht, de visserij, en zo meer. Links boven is Goudestein te zien, door Bouttats geëts naar een schilderij van Jan van der Heyden uit 1674. De etsplaat waarvan wij nog een klein stukje hebben is een gedeelte van de rechter bovenhoek van de kopergravure. De oorspronkelijke afmetingen waren 65 bij 32 centimeter, wat nog resteert, meet 49 bij 30 centimeter. Uit de koperplaat zijn verschillende stukken geknipt of gesneden, zodat een min of meer geschulpte rand is ontstaan (zie afb.2.). In spiegelbeeld is een gedeelte van de tekst, onder elkaar, nog leesbaar: ".....EDEELTE van de H.....KHEYT van MAERSEVEEN". De rest is helaas verdwenen, evenals het middengedeelte met de familiewapens van Joan Huydecoper en zijn vrouw Sophia Coymans (1636 tot 1714). Dankzij het Grafisch Atelier Maarssen is in november 2002 een zeer duidelijke afdruk gemaakt van dit overgebleven stukje etsplaat. Zowel de plaat als de afdruk zijn in Museum Maarssen te zien en vormen een mooie aanvulling op de collectie.

Afb.2. Wat resteert van de kopergravure.

Nieuwsgierig geworden? Op woensdag, zaterdag en zondag van 13.00 tot 16.00 uur bent u van harte welkom in het museum. U vindt ons in het koetshuis van Goudestein. Leden van de H.K.M. hebben nu gratis entree!! Zie hiervoor elders in dit periodiek.

Tekst en foto's: Hans van Bommel.

Bronnen:

De Vechtstreek. Oude kaarten en de geschiedenis van het landschap, M. Donkersloot-Vrij Vriendschap en de kunst van het overleven in de 17e en 18e eeuw, Luuc Kooijmans.
Jan van der Heyden and the Huydecopers of Maarsseveen, Garry Schwartz.

Geneesheren van de vorige eeuw

Deel 7

Na het plotselinge overlijden van dokter Hartog in september 1939 is er een groot probleem. Hoe wordt snel een opvolger gevonden. Schoonzoon Arie 't Hoen belt links en rechts naar studievrienden en komt via een collega in Brakel aan het adres van Sjoerd Hoekstra, die in het buurdorp Gameren aan de Waal een kleine praktijk heeft met weinig groeiomgelegenheid. Er volgt een gesprek. Collega Hoekstra en zijn vrouw maken kennis met mevrouw Hartog-Benjaminse. De Rietveld-spreekkamer wordt als zodanig herkend en wat veel belangrijker is : de echtgenote van Sjoerd blijkt de dochter te zijn van de hartsvriendin van mevrouw Hartog's enige zuster Corrie.¹ Dit geeft de doorslag. De koopsom voor 'Honk' wordt met tweeduizend gulden verlaagd tot f 10.000 en om het geringe aantal patiënten wat op te krikken draagt Arie 't Hoen zijn patiënten, die o.a. aan de Kantonnaleweg wonen, over. Een week na de begrafenis maken de patiënten kennis met de nieuwe dokter.

Sjoerd Hoekstra - de naam zegt het al - is een echte Fries. In Drachten geboren op 4 mei 1904 als jongste uit een gezin van acht kinderen. Vader *heit* heeft een kleine tuinderij. Het is in die tijd hard werken voor geringe verdienste en moeder *mem* regelt met zuinige hand het huishouden. Door haar wordt het opkomend socialisme van Jelle Troelstra (toch ook een Fries!) geweerd. De jonge Sjoerd komt groot met God, Vaderland en Oranje. En vanzelfsprekend Fryslân boppe!! De toen ongebruikelijke weg ... vanuit een uiterst bescheiden plattelands gezin naar de medische studie in Utrecht is een toevallige. De jonge Sjoerd kan versjes voordragen en als de meester zegt dat hij best dominee kan worden, is dat *mem* uit het hart gegrepen. De kweekplaats voor hervormde predikanten uit eenvoudige milieus zetelt in het internaat 'Ruimzicht' in Doetinchem. Een moeilijke tijd voor een bleu jongetje van dertien dat overigens op het gymnasium tot de vlotste leerlingen behoort. Predikant worden? Nee, in de vijfde klas kiest Sjoerd voor de bèta-afdeling, want dokter worden heeft veel meer zijn interesse. Wanneer zijn klasgenoten na het eind-examen allen in Utrecht theologie gaan studeren begint hij daar aan de medische studie die in het voorjaar van 1930 wordt afgerond. Na een aantal maanden waargenomen te hebben wordt hij in december van dat jaar benoemd tot gemeente-arts te Gameren met een traktement van f 700,-

per jaar. In december 1930 trouwt hij met Volke Blankman (22-4-1908) die hij in zijn studietijd heeft leren kennen².

Een jonge dokter

Een groot doktershuis aan de Waal ... nu behorend tot de notabelen van het dorpje ... in korte tijd drie kinderen ... het zijn evenzovele veranderingen in het leven van de jonge dokter. Het is wennen aan het door de plaatsgenoten streng beleden protestantse geloof. Het is ook wennen aan de strenge winters met het kruisende ijs op de dijk. Het werk wordt soms met een 'dagje uit' afgewisseld. Den Bosch of Utrecht, lange reizen, met de pont de rivieren over. Als Maarssen zich aandient wordt dat aangegrepen om uit de ietwat benauwende sfeer te ontkomen. Overigens blijven ze met een aantal daar wonende families langdurig bevriend.

In december 1930 verhuist het gezin naar Emmaweg 1, alweer een grote villa. De jonge doktersvrouw loopt wat aarzelend door het dorp. Nu door niemand gekend, dat is wel even wennen. Ook is het wennen aan nieuwe burens. De weduwe Verkuil op nummer 3, aan de overkant woont de familie Sillevius op Zonnehoek. Dan, wat verder, de oude Hervormde Kerk met de pastorie waar de familie Van der Kooij woont. Daarnaast, aan de Kerkweg het gezin van majoor Schreuder en dan Poelwijk waar de gereformeerde predi-

Afb.1. 1948. Dokter Sjoerd Hoekstra.

kant dominee Houtman en zijn gezin wonen. Aan de achterzijde in villa Christina woont de wat eenzellige meneer Driessen, die het al snel aan de stok krijgt met de in zijn ogen lastige dokterskinderen. O jee, alweer een bal in zijn tuin ...

De bezetting

De Duitsers bezetten ons land. Ze bezetten in Maarssen de grote huizen aan de Kerkweg. Sjoerd Hoekstra mag blijven wonen, maar krijgt wel inkwartiering. Op Zonnehoek komt de Ortskommandant (een soort militaire burgemeester). Prikkel draad-versperringen, een nachtelijk uitgaansverbod, verduistering, de vijand laat zijn aanwezigheid van nabij merken. Sjoerd raakt zijn auto kwijt. Al roept zijn vrouw *'ganz kaput, ganz kaput'*, de Chevrolet wordt gevorderd. Samen met zijn collega's, Arie 't Hoen, Edu Vrijdag en John Eyma worden de doktersbordjes verhangen. Geen uiterlijke kentekenen meer van hun beroep op straffe van Vooral de laatste oorlogsjaren zijn moeizaam. Diphterie eist zijn slachtoffers. Huidinfecties door verminderde hy-

Afb.2. 1948. Mevrouw Volke Hoekstra-Blankman.

gienische omstandigheden komen veel meer voor. Galsteenaanvallen daarentegen verdwijnen door het sterk gedaalde aanbod van vetten. Verband wordt voor hergebruik gewassen en patiënten worden dringend verzocht hun *'ledige flesschen'* terug te bezorgen om na een chloorbad opnieuw te kunnen worden gebruikt. Afb.3.

Hoe gaat het die eerste jaren in Maarssen?

Er wordt hard gewerkt. Het patiëntenbestand kan best uitbreiding gebruiken, het sociale contact dient opgebouwd, het gezin eist de aandacht. In december 1942 wordt een dochtertje geboren. Vreugde alom. De kraamkamer toont een zee van bloemen, in een tijd van schaarste het enige dat ruim beschikbaar blijft. Kraamzuster Nies Niekerk, jongste zus van verhuizer Joh. Niekerk sr., heeft er haar handen vol aan. En de onmisbare dag-en-nachthulp, Grietje van Ginkel uit Oud-Maarsseveen, fungeert als een soort reserve-moeder wanneer Volke Hoekstra haar plichten in de apotheek en de praktijk weer aan het nakomen is. Nee, dokter Hoekstra spalkt

Sj. HOEKSTRA — ARTS
MAARSSSEN TELEF. 208
 Spreekuur 8-9 v.m.

11.10.47

Utg. 2 d. Hebt
Koo noodig die nacht klage
een pissen

LEDIGE FLESSCHEN TERUG BEZORGEN

geen gebroken benen meer. Nu gaan de patiënten naar het SAZU, het Stads- en Academisch Ziekenhuis in Utrecht. De metalen spalken blijven ongebruikt. Wel wordt nog sporadisch een kies getrokken. Door de microscoop wordt getuurd naar onzuiverheden in bloed en plas en de watten staaf voor een keeluitstrijk bij de diphterie-patiënt gaat naar het laboratorium van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid. Waarneming door de collega's is er enkel in de vakanties. Weekenddiensten, avond- en nachtdiensten, het zijn tot na de oorlog onbekende termen. De dokter wordt geacht dag en nacht beschikbaar te zijn. Zo ook Sjoerd Hoekstra.

In 1947 start een bescheiden weekenddienst. Van zaterdagmiddag twaalf uur tot zondagnacht twaalf uur. Er zijn patiënten die tot dat tijdstip wachten..! Met de Friese patiënten uit o.a. de Friezenbuurt zijn de eerste woorden natuurlijk in de *memme-taal*. Verder is er in huis geen Fries woord bij. De kinderen gaan naar de christelijke lagere school. De dokter en zijn vrouw kerken in de zogenaamde Jeugdkerk, een kleine kapel naast Richmond, waar mevrouw Plomp-Matthes woont. Alleen voor de avondmaalviering is er de gang naar dominee Van der Kooij, waar in de dienst de gezangen ontbreken en de kleur zwart de geloofsbeleving omrandt. De band met het gezin uit de pastorie is hartelijk. Wanneer mevrouw Van der Kooij in 1941 overlijdt, is er medeleven en Erna en Wim, de jongsten komen af en toe over huis in Honk.

Aan de Langegracht is een tehuis voor oude dames geleid door de Zusters van het Maria Gesticht. In verband met de oorlogsomstandigheden verzoeken de zusters hun huisdokter om EHBO-lessen te komen geven. Zo geeft dokter Hoekstra hen wat meer inzicht. Jammer dat de praktijklessen wat schamel uitvallen. Een enkel en polsverband is nog mogelijk om te oefenen. Knie en elleboog zijn al moeilijker te benaderen. Over de pij heen is natuurlijk alles mogelijk. In

calligrafie spreken de nonnen hun dank uit op het schutblad van een fraai boekwerk dat een toepasselijke titel draagt *De pelgrimstocht der mensheid*. Afb.4.

Voedselschaarste

Dokter Hoekstra doet een bevalling voor een brood van heus witmeel bij bakker Voskuil, hoek Emmaweg-Parkweg. Melk bij de Maarssenbroekse boer Lenssinck van boerderij 'Klaverblad'. En van meneer Tjebbes, die Gansenhoef bewoont, wordt een boom gekocht om de kachel in de woonkamer, nu enige warmtebron, te stoken. Naast zorg voor patiënten en gezin is er in de oorlog ook zelfzorg nodig. Een enorme karbonkel op het voorhoofd maakt van de dokter een patiënt. Collega Eyma zet op het juiste ogenblik het mes in de verzwering. In april 1945 een kortdurende gijzeling met andere 'notabelen'. De vijand eist mankracht op straffe van ... En dan, nog geen twee weken later, de bevrijding. De vlag in top met de oranje wimpel. Naast vreugde ook rouw om o.a. Wim van der Kooij, de jonge overbuurman die op bevrijdingsdag, in gevechtshandeling met de vijand, jammerlijk in de Vecht verdrinkt. De vreugde overheerst. Er komt een buurtvereniging 'Huis ter Meer', de dokter wordt voorzitter. Vijf jaar lang, minstens eenmaal per jaar, een vrolijk samenkomen in de kleine zaal van de Harmonie. Het doktersechtpaar besluit iedere feestavond met een optreden als Thomasvaer en Pietermel.³ Applaus.

Sjoerd Hoekstra organiseert voor de Ouden van Dagen, aanvankelijk eerst van de buurtvereniging, later van het hele dorp, een jaarlijkse tocht per bus/auto. Later worden de Kruisverenigingen bij de voorbereidingen betrokken.

Tijdens zijn studie in Utrecht ging Sjoerd mee met zijn theologievrienden naar West-Hill in Maarssen, waar hij Marie van Voorst van Beest leerde kennen met haar toen nieuwerwetse wijze van zondagschool-houden. Nu (1950) wordt hij vanaf de oprichting bestuursvoorzitter van de Stichting West-Hill die na het overlijden van mejuffrouw Van Beest haar erfgoed beheert.

Volke, in haar studiejaren al actief in het verenigingsleven, richt samen met John Eyma in de oorlogsjaren de zogenaamde 'Lezingen-kring' op. Een ietwat besloten gezelschap dat met een zekere regelmaat ten huize van een der leden bij elkaar komt om cultureel gevoed te worden. In de bezettingsjaren een welkome afleiding. Meerdere decennia blijft deze kring bestaan. Wanneer

na de oorlog ook in Maarssen een plaatselijke afdeling van de NCVB (Nederlandse Christen Vrouwen Bond) wordt opgericht, is de doktersvrouw jarenlang de secretaresse.

De Rietveld-sprekkamer raakt in verval. In 1947 valt het besluit tot modernisering. Volke wil voor deze ruimte aan haar man een schilderij geven. Naar Willem van Leusden, een voorstelling die met 'Leven en Dood' te maken heeft, in bruine tinten, luidt het verzoek. Ach, wat nou ... als het resultaat bekeken wordt. Te zien valt aan de rechterzijde een dreigende rotswand, die de Dood symboliseert en links in een arcadisch landschap een gezinnetje met een hertje, het Leven voorstellende. De vrouw houdt een duif op haar hand. Mooi, zeker. Alleen zijn haar borsten wel erg zichtbaar. Dus krijgt ze een onderjurkje aan met schouderbandjes Voor het gezicht toch beter ... oordeelt de doktersvrouw. Afb. 5.⁴

Het dorp schrikt op. Tijdens een mistige herfstnamiddag (1953) krijgt Sjoerd Hoekstra een auto-ongeluk, waarbij ook de wijkverpleegkundige zuster Helweg slachtoffer wordt. Wat is het geval. Voor een oude juffrouw wordt een verzorgingsplek gezocht en met zijn drieën wordt gekeken. Op weg naar huis is er - vermoed - even geen aandacht en volgt een frontale botsing met een stilstaande vrachtauto. De zuster breekt haar been, de dokter heeft, naast gebroken ribben, een shock en buikletsel. De oude dame heeft enkel lichte kneuzingen. Langdurig herstel in het ziekenhuis. Vrienden regelen een taxi-dienst om Volke naar het ziekenhuis te brengen. De Borgward-Isabella staat total loss bij Garage Mastenbroek.

In december 1955 is er het vijftienvijftigjarig huwelijk dat herdacht wordt en ook dat Sjoerd Hoekstra vijftienvijftig jaar dokter is. Een feest. Hij biedt zijn patiënten een avond aan in de grote zaal van de Harmonie. Voordrachtskunstenares Nel Oosthout draagt voor. Aan het einde van deze succesvolle voorstelling komt het 'huldigingscomité', dat een in leer gebonden album met 'alle' handtekeningen van zijn patiënten aanbiedt. De omslag is ontworpen voor Willem van Leusden, evenals de aquarel op de eerste pagina, die de voorzijde van Honk weergeeft. Ter verfraaiing van de spreekkamer worden Gispens meubelen en een leeslamp aangeboden. Een week vakantie om bij te komen en dan gaat het leven verder. Uit de laatste oorlogsjaren en de tijd daarna komt het beeld zoals menig een zich Sjoerd Hoekstra zal herinneren. De dokter die zo graag

Uit Dankbaarheid
voor de
Genoten Lessen.
aangeboden door
de Zusters v.b.
Maria-Gesticht.
14 Nov. 1940.

in de pannen kijkt. Nieuwsgierig, zeker, maar ook meelevend. In de schaarse tijden toezien of er wel voldoende te eten valt. Of anders een gezinslid te eten vragen, eenmaal per week. Inspectie van de klerenkast. Waar kan de kinderkleding, die bij hem thuis overbodig is, nog zijn nut hebben. De dokter herinnert zich zijn eigen jeugd. Huisvrouwen die zich daaraan ergeren, kiezen voor een andere huisarts. En dat gebeurt.

Een nieuwe generatie

Dokter 't Hoën overlijdt. Dokter Cornelissen neemt de praktijk over. Wanneer dokter Vrijdag voortijdig van het toneel verdwijnt, komt daar dokter De Mol. Nieuwe collega's, nieuwe contacten, die meer en minder goed verlopen. Dokter De Mol, de eerste katholieke arts, krijgt het gros van zijn geloofsgenoten in zijn praktijk. Pastoor Rientjes en het Mariagesticht aan de Lange-gracht nemen afscheid en gaan, ze vinden dat ze het moeten, naar de dokter op de Herengracht. Voorbeeld doet volgen.

Dokter Cornelissen heeft in de wijze van praktijk uitoefenen zijn eigen aantrekkingskracht. In de ogen van de echtgenote heeft haar man Sjoerd geen speciale talenten, gehoord de volgende oprisping uit haar mond. De post heeft een brief bezorgd van het Ziekenfonds. In plaats van beschrijvingen zijn er afschrijvingen. Alweer! En de dokter krijgt het over zich heen.. Cornelissen heeft zijn sex-appeal, De Mol heeft zijn geloof, Eyma de ziekenfondsbode (die hem extra patiënten bezorgt) en jij...jij hebt niets!! Later wordt er in familieverband vaak lachend aan dit voorval herinnerd.

Afb.5. Schilderij van Willem van Leusden

Een jeugdliefde wordt geactiveerd. In de avonden komt het tot een studie theologie, bekroond met het kandidaatsexamen. Nee, nog niet het jus-predicandi (recht tot het bedienen van het ambt). Maar dat is ook niet de bedoeling. Het is meer de wetenschappelijke interesse die hem beweegt. Tot een promotie (het doctoraal examen medicijnen stelt hem daartoe in staat) over de apostel Paulus komt het niet. Het blijft bij een werktitel 'Paulus de Pycnicus' Paulus de zwaarlijvige.

De jaren gaan tellen

Naast het werk en de studie ook hoofdredacteur van *Soteria*, maandblad van de protestants-christelijke artsenorganisatie. In het kader van verantwoorde gezinsplanning lezingen houden over voorbehoedsmiddelen. Het woord condoom wordt in de mond genomen op bijeenkomsten van het na-oorlogse christelijke platteland in de regio. Het maagdelijke veld in dit opzicht wordt ontgonnen. De anticonceptiepil doet zijn intree. In het kader van de PSVG, Protestantse Stichting voor Verantwoorde Gezinsvorming, houdt hij met anderen spreekuur in de stad. Het vergt tijd en inspanning. Met vreugde wordt de komst van de jongste zoon in de zijn praktijk verwelkomd in 1963. In februari 1966 nemen zoon en schoondochter de gehele praktijk over. Bescheiden afscheid van de patiënten en verhuizen naar Bilthoven, waar een nieuwe episode aanbreekt. Lange reizen, tweemaal een half jaar in Afrika voor de medische missie. Het hospitaal kerschip De Hoop. Het medische houdt de oud-huisarts nog vaak bezig. Zijn gezondheid laat niets te wensen.

En dan op zeer hoge leeftijd, in het vroege voorjaar van 1995 blijft een warm kloppend hart stilstaan. Een zondagmorgen, de merels zingen hun lied en de krokusjes bloeien in de tuin, die Sjoerd met veel zorg heeft aangelegd en onderhouden, van zijn heit geleerd.

Auke Hoekstra

Noten:

1. Zie ook 29e jaargang no 1, februari 2002.
2. Zie ook 28 jaargang no 2, mei 2001.
3. Een naar de Gouden Eeuw teruggaand gebruik om door een man (Thomasvaer) en een vrouw (Pieterneel) in dichtvorm verslag te laten doen van het plaatselijk wel en wee.
4. In 1969 door W. van Leusden in de oorspronkelijke staat teruggebracht.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 15 juni 2003.

Afb. 1. Doornburgh in de vijftiger jaren van de vorige eeuw. De rust die heerste op een particulier bewoond buiten, zo'n vijftig jaar geleden, is op deze foto goed te zien.

Doornburgh

Door toeval kwamen wij, zoals wij al eerder meldden in het bezit van een aantal foto's van Doornburgh uit de vijftiger jaren van de vorige eeuw. Het huis werd toen bewoond door J.P. van Voorst van Beest. De foto's komen uit het bezit van Mevrouw Philips, die indertijd dame- huishouding was op Doornburgh.

Doornburgh behoort ook tot de buitenplaatsen aan de Vecht, waar de heer Joan Huydecoper, een der burgervaders van Amsterdam zijn projectontwikkeling begon. Projectontwikkelaar avant la lettre. In de zeventiende eeuw, de Gouden Eeuw, was Amsterdam een bijzonder welvarende stad. De gegoe- de burgerij was aan het bewind. Er werd heel veel geld verdiend met de handel op de Oost. In de zomer werd de stank in de stad ondragelijk. De rijke kooplieden ontvluchtten hun prachtige huizen aan de stinkende grachten en trokken naar buiten. De vader van Joan Huydecoper had dat heel goed gezien. Hij kocht grote stukken grond bij Maarssen aan de Vecht om daar aanvankelijk neer te strijken (1608) op de boerderij 't Gouden Hoeff. Om geld beschikbaar te krijgen om deze hoeve aan te passen aan de eisen van zijn tijd verkocht zoon Joan grond aan gelijkgezinden. Zo gebeurde dat ook in 1652 met het stuk grond waar nu nog Doornburgh ligt. Een verklaring die momenteel opgeld doet voor het aankopen van de grond door vader Huydecoper is dat hij de grond in eerste instantie aankocht omdat aan de kleilaag, die gebruikt werd door de steenbakkerijen, veel geld was te verdienen. Door de grote welvaart werd er in Amsterdam heel veel gebouwd en daar waren bakstenen en dakpannen voor nodig.

Afb. 2. De hal met gezicht op de monumentale voordeur. Hier is ook de prachtige lambrisering goed te zien, die ook nu nog aanwezig is.

Afb. 3. De hal met rechts de trap naar boven en links de deur van de kamer die nu in gebruik is als receptie.

Afb.4. De schoorsteenpartij in de eetkamer. Deze kamer bevindt zich achter de deur rechts achter in de hal .

Afb. 6. De hal met de prachtige deuren voorzien van geslepen glas naar de trap. Uit deze foto blijkt, dat de hal die bijzonder ruim is, als woon/ontvangstruimte werd gebruikt.

Afb. 5. De eetkamer wordt in het fotoalbum met 'grote kamer' aangeduid. Let op het schitterende tinnen stel op mooi bewerkte tafel en de prachtige klok.

Afb. 7. Dit fonteintje bevond zich naast de opgang naar de trap. Het staand horloge van afb. 6. is hier van de zijkant te zien. Nu bevindt zich op deze plaats een deur naar de toiletten.

Afb. 8. De trap met de deuren naar de hal, de zogenaamde Swing-door.

Afb. 9. Bovenaan de trap waren ronde trapkasten aan beide zijden van het raam. Ditzelfde is op Goudestein nu nog te zien, waar de trapkasten zijn veranderd in toiletten. Zie ook de jachttrofee aan de muur, typerend voor de tijd en het milieu.

Afb. 9a. Een van de slaapkamers boven.

Afb. 10. De grote salon met het beschilderde plafond en de schoorsteen toegeschreven aan J.A. Wassenbergh. Deze salon, nu witte kamer genaamd, bevindt zich direkt rechts bij binnenkomst in de hal.

Afb. 11. Een gezellig hoekje in de salon, een klein stukje van de schoorsteenpartij is nog zichtbaar. Hier zijn het zijdebehang en de prachtige gordijnen goed te zien.

Afb. 12. De keuken in de tijd van de familie Van Voorst van Beest.

Afb. 13. We verlaten het huis door de voordeur, buiten zien we in de sneeuw de achterkant van de huizen aan de Herengracht en de toren van de katholieke kerk aan de Breedstraat.

De eerste eigenaar van Doornburgh werd Hendrick de Beyer die het stuk grond, een morgen groot, met hoeve, kocht van Joan Huydecoper. In 1721 liet een volgende eigenaar A. van Romswinkel een geheel nieuw huis bouwen. Een van zijn opvolgers, Jacob de Chaves, een Portugees, is waarschijnlijk de opdrachtgever voor het prachtige hek aan de Vechtzijde, dat binnenkort gerestaureerd gaat worden. Ergens in de 18e eeuw komt het bezit weer terug in de familie Huydecoper. Mr Jan Elias Huydecoper (1735-1808) ambachtsheer van Maarsseveen kocht het huis tergelegenheid van zijn huwelijk met Isabella Agneta van Lockhorst op 26 juli 1763.

Rond 1800 wordt het bezit van Doornburgh uitgebreid met de percelen grond van drie andere buitenplaatsen, waardoor het ook rechtstreeks aan de Vecht komt te liggen, voordien was het doordat het niet rechtstreeks aan de Vecht lag meer op de Diependaalsedijk gericht. Dat is nog goed te zien aan de plaats van de voordeur en de bijgebouwen. De gehele tuin werd vervolgens door de bekende tuinarchitect J.D. Zogger (1790-1870) in landschapsstijl aangelegd. In die tuin stond ook een achtkantig theehuis, waarschijnlijk uit het eerste kwart van de negentiende eeuw, dat na de verkoop van 1957 naar de overkant van de Vecht, naar Bolenstein is verhuisd. Daar is het nog steeds te zien in de tuin van de bungalow aan de Wilhelminaweg, waar een voormalig eigenaar van Bolenstein, de architect B.O. van den Berg, het met de oorspronkelijke bouwelementen weer heeft opgebouwd.

In de tuin, waar nog altijd de landschapsstijl terug te zien is, bevindt zich de ijskelder. Vroeger hakten men in de winter ijs uit de Vecht, dat tot diep in de zomer werd bewaard in geïsoleerde ijskelders, waarin voedsel en drank bederfvrij werden bewaard. Nu vinden vleermuizen er een goed onderkomen.

In 1912 kochten J.P. van Voorst van Beest en zijn echtgenote barones E.S. Van Heeckeren het buiten en redden het daarmee van de sloop. Zij lieten het buiten in 1922 grondig verbouwen en moderniseren onder de deskundige leiding van de kunstschilder G. de Groot. Zowel de buiten- als de binnenkant werden aangepakt. De raamindeling en dakbedekking werden veranderd. Er werd een ingangspartij aangebracht die uit een 18e eeuwse Groningse patricierswoning was gesloopt evenals een schoorsteenmantel en plafondschilderingen, die tot heden ten dage nog aanwezig zijn. Het interieur werd voorzien van prachtige betimmeringen, die in andere huizen niet meer gewenst waren. Zo werd een schoorsteenpartij van het Janskerkhof 12 overgebracht. Het huis aan het Janskerkhof was ook bezit van de familie Van Voorst van Beest.

In 1957 werd het grote buiten de heer Van Voorst van Beest, die inmiddels weduwnaar was, teveel, en vertrok hij naar Baarn. Via de Heidemaatschappij werd de Doornburgh verkocht aan de Kanunnikessen van Het Heilig Graf die er tot op de dag van vandaag nog wonen en werken. Op het terrein is in 1964 een klooster opgetrokken in de Bossche schoolstijl.

Marja Hatzmann

Bronnen:

Plaatsen aan de Vecht en de Angstel E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, Theekoepels en tuinhuisen in de Vechtstreek en 's-Gravenland. Periodiek HKM, jg.7, no.4, blz. 72.
Uitgave gemeente Maarssen, Open Monumentendag 1999.

De Langegracht te Maarssen

deel 14

Het iets naar achteren liggende grachtenpand Langegracht 33 heeft nu een kleine siertuin met twee leilinden. Het geheel wordt afgebakend door een hekwerk. Het rechthoekige huis heeft een hoog zadeldak met de nok evenwijdig aan de gracht en één van de zijgevels eindigt in een tuitgevel. Op de begane grond zit een groen geverfde voordeur met in het bovenlicht een roedeverdeling. Aan beide zijden van deze deur bevinden zich vijftien ruits schuifvensters met groene luiken. Boven de deur is een dakkapel geplaatst met een negen ruits schuifvenster en sierlijke vleugelstukken. Een gootlijst met consoles completeert het geheel. Bijzonder is nog dat in de zijgevel een kloostervenster zit, één van de twee die Maarssen rijk is. Het andere venster bevindt zich in de zijgevel van bakkerij Olink aan het Harmonieplein. Typisch is het fraaie uithangbord waarop IN DE KAJUIT staat te lezen. Dit uithangbord is een overblijfsel van het makelaarskantoor De Vechtstreek dat in 1969-1970 in dit pand gevestigd was. Mevrouw J.M. Nijhoff, die op 22 december 1971 hier kwam wonen liet de tekst op het bord schilderen. Bij navraag blijkt dit een fantasienaam te zijn die is ontstaan toen zij in de voorkamer een zitje creëerde. Als zij daar zittend naar buiten keek waande zij zich op een boot, vandaar de naam. Het pand stamt mogelijk uit het eind van de 18e eeuw en is in 1971 voor ruim f 47.000,- gerestaureerd. De voorgevel werd ontpleisterd en kreeg een nieuwe venster- en deur indeling. Tevens werd de dakkapel vernieuwd. In de voortuin werd de oude knotlinde (zie foto) vervangen door twee leilinden.

Wie woonden er in de laatste 150 jaar?

Anthonie de Kruyf, een tuinman uit Utrecht treffen we in 1849 aan. Hij werd opgevolgd door wederom een tuinier en in 1861 kwam de winkelier Abraham Grimm er wonen. Daarna volgden een weduwe, een landman en een *waschvrouw*. Op 19 oktober 1896 betreft de godsdienstonderwijzer Gijsbert Bijvank het huis. In de oude adressenlijst van 1925 van de gemeente Maarssen treffen we op nummer 33 een schoenmaker aan, Hendrikus B. Heespelink die er tot zijn dood in 1955 heeft gewoond. Na nog wat bewoners wordt hier, zoals eerder vermeld, het makelaarskantoor De Vechtstreek van onze plaatsgenoot D. van der Wal, gevestigd. Ook het VVV-kantoor werd hier ondergebracht. In 1971 vertrekt de Makelaardij naar het huidige pand aan de Raadhuisstraat en betreft mevrouw Nijhof na een ferme verbouwing, het huis.

Langegracht 33 in 1969 vóór de restauratie door architect B.O. v.d. Berg

In de volgende aflevering komt de voormalige bakkerszaak van Van Arkel aan de beurt.

C.W.P. Bloemendaal.

De Bethune

Tijdens het lezen van het mooie boekje over de Bethune 'De Bethune van het verleden naar het heden' viel mij op dat bepaalde feiten niet helemaal tot hun recht waren gekomen en bekreep mij het gevoel dat ik daar iets aan wilde doen. Ik legde mijn idee aan verschillende mensen voor en de HKM wilde mij terwille zijn om de geschiedenis recht te doen. Daar we ervan uit gaan dat niet iedereen het boekje in zijn bezit heeft en het voor de lezers van het periodiek wel aardig is om ook eens wat meer over het wel en wee van de Bethunepolder te lezen volgt hier mijn versie.

In 1881 werd het waterschap Bethune officieel opgericht, maar het droog maken van de Tienhovense en de Maarsseveense plassen was toen al bijna vijftig jaar met horten en stoten en vele mislukkingen aan de gang.

Halverwege de 19e eeuw begon het veen op te raken, waardoor in deze contreien de werkgelegenheid snel afnam. De gezinnen waren groot, er heerste veel ziekte en armoede dus werkgelegenheid was belangrijk. Gaandeweg vonden de mensen weer werk in andere bedrijfstakken zoals de tuinbouw. Maar op den duur bood ook deze bedrijfstak niet voldoende soulaas en vooral Tienhoven dreigde te verkommeren. De bevolking verarmde en steeds meer mensen zochten elders een bestaan. Om de streek nieuw leven in te blazen, rees het plan om de Tienhovense- en de Maarsseveense plassen, samen ruim 500 ha groot, in land te herscheppen.

Nu was in die dagen niet alleen de drooglegging van deze plassen aan de orde. Men overwoog van alle plassen ten oosten van de Vecht land te maken. Dat is er echter nooit van gekomen.

De eerste die aan de drooglegging van de Bethune begon was Jhr. Mr. J. Huydecoper van Maarsseveen, die in 1858 hiervoor van de Staat een concessie kreeg. Na zeven jaren ploeteren bleek het een flop te zijn omdat droogmaking, met de toen beschikbare middelen, wegens het ontstaan van omvoorzene wellen in de bodem, onuitvoerbaar was. Toch bleef men hardnekkig bezig. In 1866 werd de concessie overgedragen aan Mr. H. W. Waardenburg te Vianen, die het plan na een paar jaar ook moest laten varen. Voor de derde keer mislukte de zaak, toen in 1871 de nieuw opgerichte N.V. Maatschappij tot

droogmaking en exploitatie der Tienhovense- en Maarsseveense Plassen een nieuwe concessievoorwaarde niet wilde nakomen.

Uiteindelijk redden twee Brusselse grootgrondbezitters het project. Het waren M.A. Marquis de Bethune en N.T. Graaf d'Ennetières. Zij kochten in 1864 reeds de plassen en pakten uiteindelijk zelf het werk met zoveel ijver aan, dat de Staten van Utrecht in 1881 konden besluiten de droogmakerij van de plassen tot het waterschap Bethune te verenigen. Na de dood van de Marquis de Bethune in 1899 werd de polder publiek geveild.

Er werd een naamloze vennootschap opgericht, waarna alle aandelen voor de somma van f 20.000,- in handen kwamen van de bekende heer A.A. van Vloten. Hij bleef gedurende twintig uiterst moeilijke jaren eigenaar van het hele waterschap. Eerder was hij al directeur geweest van de Bethune in dienst van de beide grootgrondbezitters.

Hij bouwde in 1890 de Maarsscheveense Stoomzuivelfabriek aan de Nimmerdorlaan, het gebouw staat er nog steeds, zij het wat veranderd. In dat zelfde jaar werd hij tot directeur van de polder benoemd. Hij stelde zich ten doel de chaos die er heerste op te ruimen. Er zouden namelijk tijdens de ontginning nogal wat vervelende dingen zijn voorgekomen. Door ondeskundige leiding was de exploitatie van de polder verre van schitterend. Maar hoeveel moeite hij ook deed, de exploitatie was niet sluitend te krijgen. Dit was vooral te wijten aan de hoge bemalingskosten, de daardoor hoge steenkoolrekeningen en een betrekkelijk lage pachtopbrengst.

De Marquis de Bethune had het verlies aanvaankelijk voor lief genomen, omdat hij de polder

vooral als jachtgebied gebruikte. Hazen, eenden en fazanten kwamen er destijds in grote getale voor.

Energiek als Van Vloten was, had het waterland voortdurend zijn aandacht. Toen hij eigenaar werd, waren er pas veertien boerderijen. Boeren kwamen en gingen, maar de polder moest voldoende pacht opbrengen, wat niet mogelijk was, als de veehouderij niet lonend was.

Vandaar dat Van Vloten de verbetering van de grond met kracht aanpakte. Hij hield de pacht laag: van f 25,- tot f 50, per bunder, waarbij hij dikwijls nog voor eigen rekening compost aankocht. Toch was die lage pacht, vergeleken met nu erg hoog. Dat was funest! De toen zeer voordelige aanbidding trok, naast serieuze boeren, ook andere mensen naar de polder, die geen veehouder waren, maar slechts hun geluk wilden beproeven. Dit ging bijna altijd mis. Juist in de Bethune was, meer dan elders nog, vakbekwaamheid nodig om te slagen. Met heel hard werken kon een goede boer er komen, maar het bleef sappelen. Het was eigenlijk één van tweeën: of een zodanig diepe bemaling tot stand brengen dat ook minder goede boeren konden slagen, of alleen de echte boeren toelaten. Dat gebeurde echter niet. Het knelpunt bij de exploitatie, bleef absoluut de beheersing van het waterpeil, en die was slechts mogelijk door nauwe samenwerking met de besturen van de omliggende waterschappen.

Die waren toen de waterschappen van Breukeleveen en Tienhoven, Maarsseveen, Westbroek, Breukelen - Proosdij, Mijnden en Loenderveen. Hun gebied besloeg in totaal zo'n kleine 4.000 hectare.

Al in 1896 wierp Van Vloten zich op dit probleem. Hij wist belanghebbenden van de omliggende waterschappen te verenigen en in het gemeentehuis van Maarsseveen zetten vijftien bestuursleden hun handtekening onder een stuk, waarin zij hun grote belang bij de bemaling van Bethune erkenden. Het waterpeil in de omgeving zakte en de vroeger bijna waardeloze landerijen in de buurt veranderden geleidelijk in goede weilanden of veenakkers.

Het belang voor anderen van het bemalen van de Bethune was nu erkend, maar er was nog nooit sprake geweest van enige vergoeding van de andere waterschappen aan de Bethune.

In 1901 diende Van Vloten een uitvoerig voorstel in tot oprichting van een grootwaterschap. Dit zou tegen een betrekkelijk geringe vergoeding

van alle aangesloten waterschappen een bepaald waterpeil waarborgen. Omliggende polders zouden door een syphon met de Bethune in verbinding komen. Een nieuw, modern gemaal zou zelfs de meest ongunstige omstandigheden de baas kunnen. Men sloeg de handen ineen en in 1902 werd het bekende Grootwaterschap 'Beoosten de Vecht' opgericht, dat pas in 1960 werd opgeheven. Het waterschap Bethune werd toen belast met de liquidatie en verder beheer der fondsen.

In feite waren de financiële problemen al in 1930 radicaal verbeterd. Toen sloot de gemeente Amsterdam met het Grootwaterschap, de waterschappen Loenderveen, Breukeleveen, Tienhoven en Bethune alsmede met de gemeente Loosdrecht een overeenkomst, het plassencontract, waarbij zij de gehele bemaling van de Bethune en de Loosdrechtse- en Breukeleveense plassen voor haar rekening nam. Dit gebeurde onder beding, dat Amsterdam, rekening houdend met bepaalde peilgrenzen, naar believen kwelwater aan de Bethune zou mogen onttrekken voor de drinkwatervoorziening van de stad. Toen had het Grootwaterschap eigenlijk al opgeheven kunnen worden. Men deed dit niet, omdat de duur van het plassencontract een ongewisse factor was en opdat er een vorm van toezicht op de naleving van het plassencontract bleef bestaan. Niet lang daarna werd het toch opgeheven.

In de loop der jaren zijn talrijke bestuurders van het waterschap Bethune gekomen en gegaan, teveel om op te noemen. Ik moet me beperken tot enkele mensen uit de naoorlogse jaren. Als eerste noem ik dan de heer K. van Oosterom, die als heemraad van het Waterschap Bethune, verreweg de langste staat van dienst had, van 30 november 1945 tot 1 juni 1976.

Hij was de opvolger van L. Schipper. Velen zullen zich wellicht de heer W. Wymstra herinneren, die op 28 februari 1939 benoemd werd tot voorzitter en als zodanig twintig jaar zitting had. Hij overleed plotseling op 18 mei 1960 en werd opgevolgd door Jhr. Mr. L.A. Quarles van Ufford, die wegens verandering van werkzaamheden per 1 juni 1964 bedankte. Op 3 augustus van dat jaar werd de heer E.R. Huitzing als nieuwe voorzitter beëdigd en hij bleef tien jaar deze functie bekleden. Hij stelde zich per 1 juni 1974 niet herkiesbaar, waarna ondergetekende uitgenodigd werd om in de laatste jaren die het waterschap nog

Deze asbak, met voor zichzelf sprekende tekst, werd indertijd vervaardigd door de Kanunnikessen van het Heilige Graf van Doornburgh.

Foto: P.I. Hatzmann

beschoren waren, de voorzittershamer te hantieren. Van de toen nog zittende heemraden had de heer F. Verkade de langste staat van dienst, hij werd in 1965 in de vacature Hogenhout benoemd. Een jaar later, in 1966, kwam de heer N. van den Bosch achter de bestuurstafel als opvolger van zijn vader, de heer J. van den Bosch. De heer Van der Weijden werd in 1970 gekozen in verband met het bedanken van de heer Venhuizen. De heer B. Saarloos is kort in functie geweest.

In 1939 werd benoemd tot secretaris - penningmeester J. Plomp te Zuilen, als opvolger van C.J. Rijsterborgh, toen kandidaat-notaris te Maarsse. Na het overlijden van de heer J. Plomp eind 1973, werd benoemd de heer Van Wensen, werkzaam bij de gemeente Maarssen.

In 1968 besloot de provincie Utrecht om het grote aantal (± 143), kleine en grotere waterschappen terug te brengen tot acht. Dit ging natuurlijk niet van vandaag op morgen er was een lange voorbereidingstijd aan vooraf gegaan.

Intussen waren al vijf van de acht grote waterschappen tot stand gekomen. Kromme Rijn, De Eem, Lopikerwaard, Grootwaterschap van Woerden en de Proosdijlanden waren al opge-

richt. Nu moesten wij er eindelijk ook aan geloven.

Op 6 april 1975 werd hierover het eerst vergaderd door een voorbereidingscommissie, waarin mensen zaten van de provincie en van de 13 waterschappen die samen het nieuwe grote waterschap De Vecht moesten gaan vormen. Ondergetekende werd toen tot voorzitter van die commissie gekozen. Sindsdien werd er heel wat besproken, temeer omdat er veel verzet was tegen de samenvoeging. In juni 1968 kwam alles klaar voor de oprichting van het nieuwe waterschap. Provinciale Staten van Utrecht besloten tot oprichting en in september volgde de toestemming van de provincie Noord-Holland. De Koninklijke goedkeuring werd verleend bij Koninklijk Besluit d.d. 10 december 1976.

Door dit alles verdween het waterschap Bethune van de kaart, de naam van een moeilijke polder, die ontzettend veel problemen heeft gekend. Het zal heel lang duren voordat deze naam vergeten wordt, als dat ooit gebeurt.

R. Plomp, Bilthoven

Vereeniging tot Verzekering van het Duurzaam Voortbestaan van een Bewaerschool te Zuylen

(Deel 6 en slot)

Pannen bakken en turf steken

In het boekje **Zangen en Gedichtjes** van P.N. van der Stok, predikant en voorzitter van de Vereeniging tot Verzekering van het Duurzaam Voortbestaan van een Bewaerschool te Zuylen, werd, zoals eerder (zie jaargang 29, nr.4) al bleek, veel aandacht besteed aan godsdienstige en opvoedkundige zaken. Toch komen in dit boekje ook enige wereldlijke en praktische zaken aan bod, die voor de leerlingen van de *bewaerschool* van groot belang waren. Velen van hen wachtte na hun schooltijd een toekomst als arbeider in de talloze steen- en pannenfabrieken die er in Zuilen waren.¹ Direct na de lagere school konden ze daar worden geplaatst en velen bleven daar hun

leven lang. Een andere groep, zowel jongens als meisjes, vond werk in de veenderij. In de tweede helft van de negentiende eeuw, toen Van der Stok zijn verzen schreef, werd in de omgeving van Zuilen nog volop gebaggerd en turf geproduceerd. Gedichten over deze twee arbeidsterreinen waren dus leerzaam en toekomst gericht. Hetzelfde kan opgemerkt worden over de twee bij dit artikel overgenomen illustraties uit het boekje. De tekeningen (afbeelding 1), op steen gebracht² om ze te kunnen vermenigvuldigen, brengen nauwgezet de bij het pannenbakken en vervenen behorende werkzaamheden in beeld. De dominee, dorpsdichter beschreef de pannenbakkerij als volgt:

De Pannen-bakker

(Wijs: Wij leven vrij.)

Wij leven vrij,
Wij leven blij
Op Neêrlands vruchtb'ren grond:
Daar vinden en genieten wij
De turven uit de veenderij,
De steen en pannen van de klei,
En voedsel voor den mond. *(bis)*.

Wij trekken zaâm
Met spa en praam,
Al is 't nog bijna nacht,
Al is 't ook nog zoo koud en frisch,
Als 't ijs maar uit het water is;
't Is nieuwe spijs voor den disch
Met ied're nieuwe vracht. *(bis)*.

De klei gevlet,
Zoo vast en vet,
Wordt tot een berg gehoopt;
En als de lente komt in 't land,
Dan moet de berg weêr aan een' kant,
Dan spit en kruit weêr ied're hand,
En ieder voetje loopt. *(bis)*.

De pannen-aard,
Door mensch en paard

Gemalen en gekneed,
Wordt fijn en glad, gelijk en zacht,
Den pannen-vormer aangebragt,
En vlijt en vlugheid, kunst en kracht
Maakt pan op pan gereed. *(bis)*.

De oven smookt,
En gloeit en rookt
Door dak en sparren heen,
En 't vormsel, eerst nog zwak en graauw,
Versterkt door wind en zon en dauw,
Wordt door het bakken rood of blaauw
En hard, gelijk een steen. *(bis)*.

Hijsch op, hijsch op,
De vlag in top,
Steek uit den groenen tak!
De kap van 't huis is kant en klaar;
Breng aan, breng op de pannen maar,
En 't wigdigst van het werk is daâr;
Het huis is onder dak. *(bis)*.

Wij leven vrij,
Wij leven blij,
Wij wonen warm en droog;
Ons huisje is ons alles waard,
Daar wordt ons dag'lijksch brood vergaârd,
Daar glimt een vuurtje aan den haard,

Afb.1. De Vechtbrug in Oud-Zuilen, opname J.H. Sagel, januari 1993. Achter de witte brugwachterswoning is nog een klein stukje dak en een puntje van de gevel van de Openbare Lagere Koningin Emmaschool zichtbaar.

De Veen-boer

*(Wijs: Kom volkje, kom bij mij.)
Het Bloemen-verkoopstertje*

Hier in ons lage land
Daar is geen klei of zand;
Maar 't heeft toch ook zijn waarde
Voor ons en ied'ren stand,
Daar van de veenen-aarde } *bis*
Ons turven-vuurtje brandt. } *bis*

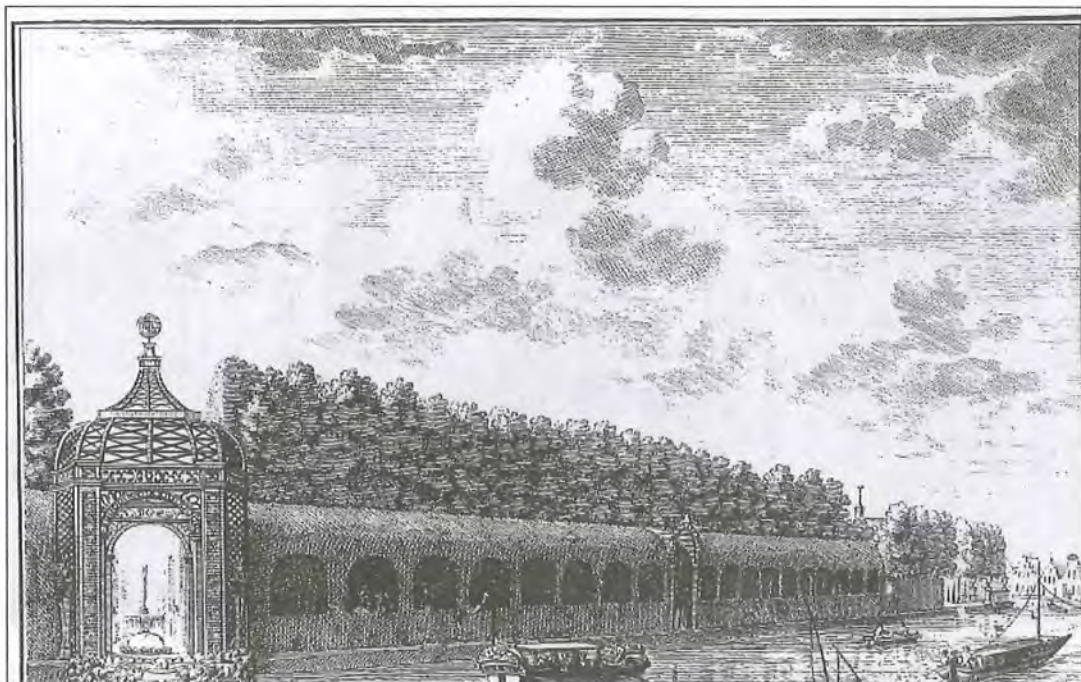
Wij beug'len uit den vloed,
Wat turven worden moet,
En spreiden 't op den akker,
En maken 't gaaf en goed,
En trappen 't vast en vlakker } *bis*
Met plankjes aan den voet } *bis*

Wij steken dan door 't veen
Met scherpe spaden heen,

En gaan 't als blokjes snijden,
En stap'len die op één;
Maar 't hard en droog bereiden } *bis*
Doet zon en wind alleen. } *bis*

En telkens nieuwe vracht,
Naar stad en dorp gebragt,
Doet elk een vuurtje stoken,
Dat brandt met gloed en kracht,
Doet ied'ren schoorsteen rooken, } *bis*
Maakt ied're spijs zacht. } *bis*

Daar is al heel wat land
Verbakken en verbrand;
Maar wierd ook alles water,
De mensch heeft zijn verstand;
Een dijk en molen staat er, } *bis*
En 't wordt weêr klei of zand. } *bis*

Afb.2. Originele tekeningen bij de gedichten de Pannen-Bakker en de Veen-Boer, uit het in 1859 uitgegeven boekje "Gedichten en Zangen" door Ds. P.N. van der Stok. Maker van de tekening onbekend. Steend v(oor) P. Blommers 's Hage.

Zo'n vijftig jaar geleden, toen ik met mijn werkzaamheden aan de lagere school in Oud-Zuilen begon, was de pannembakkerij aan beide zijden van de Vecht nog volop in bedrijf. 's Morgens klepten er klompen over de brug (afbeelding 2), de vrouwen brachten hun mannen dan de koffie. Die werd genuttigd onder de droogkap van de steenoven en soms ging het daar vrolijk toe. In vroeger tijden werd op maandag een borrel gedronken. Die werd, nadat er eerst voor was *ge-lapt*, door een jonge medewerker uit de plaatselijke kroeg gehaald. De klei, die we voor de handenarbeid in school gebruikten, werd ons gratis gemalen en gekneeld geleverd. Een enkele keer mochten we op de blauwe oven, aan de overzijde van de Vecht, rondlopen en dan konden wij in het helse vuur kijken door de met ijzeren plaatjes afgedekte gaten. Blauwbakker *Ome Willem Schieveen* leidde ons dan rond. Het huis aan de Dorpsstraat 29 heet, hoewel de oven zelf is verdwenen, nu nog steeds 'De Blauwe Oven'. Als er gestookt zou worden, werd er in het dorp gewaarschuwd: *Geen was buiten!* Dikke rookwolken kringelden dan door het dak van de oven en waaiden over het dorp. Soms werd er vrijaf gevraagd bij de meester, omdat een jongen nodig was om vader te helpen. Hij moest dan achter

zijn vader lopen en hem in de rug steunen als de klei uit de praam, over een glibberige plank, op de hoop moest worden gekruid.

In 1950 was de verveenderij, waar dominee Van der Stok ook een gedicht over maakte, achter de rug. Oudere dorpsbewoners vertelden echter nog graag over het beugelen, trappen met plankjes onder de klompen, drogen en in hopen zetten van de turf. Zie voor al deze werkzaamheden de afbeelding. Bij het vervenen ontstonden de bekende trek-gaten en werd er ook weer land gewonnen door gebruik te *maken van dijk en molen*, zoals het laatste couplet van het onderstaande vers "De Veen-Boer" ons leert.

In zes afleveringen heb ik getracht iets van het nut van de "Vereeniging" voor de dorpsgemeenschap in Oud-Zuilen duidelijk te maken. Boven-dien werden onderlinge verhoudingen, werkom-standigheden, opvattingen en dorpsleven zijde-lings belicht. Veel wat de laatste 150 jaar in Oud-Zuilen speelde is nog in gebouwen zichtbaar en voor een geïnteresseerde zelfs voelbaar.

J. Dijk

Noten:

1. In 1859 waren er in Zuilen nog 4 (dak)pannen- en tegelfabrieken en 3 steenfabrieken.
2. Steendruk of lithografie. Omstreeks 1800 door Aloys Senefelder uitgevonden techniek waarmee drukwerk op goedkopere wijze dan voorheen van illustraties kon worden voorzien. Hiervoor werd de oorspronkelijke afbeelding op een speciaal soort steen overgebracht. Bij het inkten van de steen nam alleen de afbeelding inkt op, die vervolgens bij het drukken op het papier werd overgebracht.

Losse verkoop periodieken

Er is een inventarisatie gemaakt van het restant van periodieken dat nog bij ons op zolder lag. Het is mogelijk, zolang de voorraad strekt, nog periodieken aan te schaffen als u uw series wilt completeren of uitbreiden.

De prijzen voor losse nummers in de verschillende jaargangen zijn:

Jaargang 30, 2003,	€ 3,00
Jaargang 20 t/m 25,	€ 1,00
Jaargang 26 t/m 29,	€ 2,00
Jaargang 1 t/m 19,	€ 0,50

Sets van 4 stuks, een hele jaargang:

20 t/m 25	€ 2,50
en 1 t/m 19	€ 1,50

Mijn vader was een kunstenaar

Een bovenwoning aan de Pieter de Hooghstraat. Hier woont, na het overlijden van zijn vrouw, Piet Kooistra (geb. 19-9-1923) alweer tien jaar alleen. De kamer maakt een ordelijke en opgeruimde indruk. Hetzelfde geldt voor zijn bewoner. Piet heeft zijn leven op orde. In zijn geheugen heerst de nauwkeurigheid, die blijk geeft van een scherp verstand en een goed inzicht. Zijn verhaal, hoe zijn werkzame leven begon als leerling in de smederij van zijn vader, is eigenlijk een eerbetuiging aan de man die hem het vak leerde. De man die hem liefde voor het ambacht bijbracht. Ja.... zo begint Piet zijn verhaal.... Mijn vader was een kunstenaar, hij kon van een stuk ijzer een roos maken.....

Mijn vader Albertus Kooistra (1892-1958) werd in Amsterdam geboren. Al vroeg verloor hij zijn ouders en kwam via een Amsterdams weeshuis als veertienjarige in Delden te werken in een smederij. Nee, geen gemakkelijke jeugd, begreep ik, want mijn vader praatte daar nooit zoveel over. In Delden voor zichzelf beginnen kwam niet goed van de grond en toen mijn oudtante, Johanna Moesker-Kooistra, tegen haar neef zei dat er in Maarssen wel bestaansmogelijkheid was voor een smederij, kwam ons gezin naar het onbekende dorp aan de Vecht.

Dat was in 1928. Mijn moeder, Jenneke te Hoon- te, (mijn ouders zijn getrouwd in 1916 in stad Delden), die uit het Overijsselse kwam had een hele zorg. Geringe inkomsten in het begin, het was crisistijd. Mijn twee zussen en ik kwamen niets te kort, maar ieder dubbeltje moest wel omgekeerd worden.. Even is er een zorgelijke blik, alsof opnieuw die periode ervaren wordt.

De winkel was aan de Schippersgracht 14, we woonden erachter. Via een plaatsje van vier bij vier meter, liep het pand door tot aan de Bolensteinsestraat (nr.29), waar de smederij zijn ingang had. Ja, van voor naar achteren lopen was een heel eind. Het pand huurde mijn vader eerst van een aannemersbedrijf De Koning. Een jaar later werd hij eigenaar. Notaris James leende hem de benodigde vierduizend gulden. Oh ja, er moest wel een vestigingsvergunning worden aangevraagd bij de gemeente. De buurman slager Bijman, voorganger van slager Vendrig, was bang dat de smederijdampen de kwaliteit van zijn vleeswaren zouden aantasten. Daar was geen sprake van natuurlijk.

Drie smederijen telde Maarssen in die jaren. Van Dommelen, die roomskatholiek was, had zijn bedrijf aan het begin van de Bolensteinsestraat tegenover de voormalige groentenzaak van Kerste. In de Kaatsbaan (nu is er een reisbureau gevestigd) de smederij van Van Schoonhoven, die lid was van de N.H. kerk en mijn vader was nummer drie en protestant. Dat wil zeggen, mijn vader kerkte in de jeugdkerk (1). Hij had in het weeshuis de bijbel van voren naar achteren leren kennen, maar voelde zich niet thuis in de plaatselijke gereformeerde-bonds gemeente. Ik weet nog dat mijn vader de gewoonte had altijd via de achteringang het kerkgebouw binnen te gaan om zo door iedereen gezien te worden als hij zijn plaats zocht. Voor de klandizie was dat toch mooi meegenomen.

Het werk in de smidse

Het vuur was het middelpunt. Een vierkante korf met pakweg een middellijn van 25 cm en een diepte van 15 cm. Vetkolen werden erin gestookt. Van onder was er een elektrische aanjager met een vette lap, gedrenkt in petroolie kwam 's morgens de brand erin. De kolen vormden aan de bovenkant een soort korst waardoor het eronder bleef gloeien. De vuurkorf was eigenlijk onderdeel en middelpunt van het aambeeld. Ach, sommige mensen vonden dat het er stonk, maar voor mij was het zo'n vertrouwde lucht. Ik hield er van, kun je wel zeggen. Of het een gezonde omgeving was misschien niet.

Paarden beslaan. Nee, niet alleen de protestantse viervoeters. Waren de hoefijzers versleten dan zorgde mijn vader voor een nieuw beslag. Later

Afb. 1. ± 1930 A. Kooistra in zijn winkel aan de Schippersgracht

werden de hoefijzers op maat door de fabriek geleverd, maar tot aan de oorlog werd met de hand het ijzer gesmeed. Eerst de maat nemen natuurlijk. Een hit had een veel kleinere hoef dan een Zeeuws trekpaard. Het ijzer werd dan in het vuur, ongeveer tweehonderd graden, denk ik, smeedbaar gemaakt en op het aambeeld in vorm geslagen. Aan de voorkant zat een lip om verschuiven onder de hoef te voorkomen. Negen gaten voor negen nagels. Zeg maar spijkers met een vierkante kop en twee duim lang (een duim is 2,4 cm). Oh nee, de nagels kwamen nooit verder dan in het hoefgedeelte. Anders zou het paard kreupelen wanneer de punt in het vlees zou steken. Werd het winterdag dan kwamen links en rechts achter op de ijzers twee stiften in reeds aangebrachte gaten. Nodig om uitglijden van het paard te voorkomen. Een paardenstaart couperen was soms ook een klusje voor mijn vader. Na het beslaan liet mijn vader het paard wat

rondlopen om de gang te controleren. Zoals de garage nieuwe autobanden afstelt, zo kon mijn vader feilloos zien waar nog wat bijgevijsd moest worden. Vier hoeven van nieuwe ijzers voorzien, dat kostte vijf kwartier. In 1930 was de rekening f 3,50 en tien jaar later f 7,50. Nee, geen vetpot, ieder dubbeltje, ik zei het al, moest omgekeerd worden. Ja, soms moest mijn vader nog om dat dubbeltje bedelen. Heel wat onbetaalde rekeningen zijn er blijven liggen. Mijn vader had liefde voor zijn werk. Het ambacht telde. Houten wagenwielen, door timmerman Verdonk aan de Achterstraat gemaakt, moesten van ijzeren ringbanden worden voorzien. Ook smidswerk. Altijd een serie, anders werd het te kostbaar. Ook hier weer de maat nemen en daarna het ijzer smeden als het heet was. Het ijzer tot bijna smeltpunt brengen, ja het vuur moest aangejaagd worden. Als je sterretjes zag rond het metaal wist je dat het zacht genoeg was om op het aambeeld de

einden plat te slaan. Nee, met een gewone hamer, de kop woog zo'n 2,5 kilo. Wel zwaar werk, ja. Tussen de aan elkaar te smeden einden strooide mijn vader dan wat zand. Nou, en dan zat het zo vast als Haarlem !! Afkoelen, met de krimp hield mijn vader natuurlijk al rekening met de wielomtrek. Het was precies werk. Als het niet paste, dat wil zeggen als er ruimte tussen wiel en ring bleef, zou het opnieuw moeten gebeuren, maar zo'n situatie kan ik me niet herinneren. Mijn vader had er goede kijk op. Massief ijzer werd er voor die ringbanden gebruikt. Het kwam geloof ik uit Zutphen van de firma Reesink. Daar kwamen in ieder geval de gietijzeren, gepolijste platen vandaan die mijn vader gebruikte voor het maken van kachelpijpen. Stukken plaatijzer van 1 bij 2 meter en 0,6 mm dik. Pijpen voor Salamander-kachels, kookkachels en later de haarden en fornuizen. De pijpen maakte mijn vader per meter het stuk. Ook de ellebogen als tussenstuk maakte hij op bestelling.

Wat was er nog meer voor werk in die tijd, eens even denken. Oh ja, hekwerk natuurlijk, dat was meer voor de gegoede lui. Vaak vanaf een tekening. Geen probleem, wat mijn vaders ogen zagen maakten zijn handen. En sierankers, ja daar kon mijn vader zijn kwaliteiten als kunstenaar echt op uitleven. Met dat hekwerk trouwens ook. Nee, ik weet zo niet of er uit die tijd wat bewaard is gebleven dat mijn vader gesmeed heeft. Ja toch... het hek bij de ingang van het gymnastieklokaal aan de Gaslaan. Kijk maar eens naar de puntvormige uitlopers, dat was een hele klus. En ook herinner ik me nu de ladder in de droogtoeren van de brandweerkazerne. Met een oude boormachine werden de gaten in de zijkant geboord en daarin werden de spijlen vast geklonken. 1936, schat ik. Mijn vader had in die tijd een autogeen lasapparaat dat werkte op zuurstof en carbit. Een gevaarlijk goedje dat kon ontploffen en dat we in de smederij op een aparte plek moesten bewaren. Voorschrift, ja zeker.

Niet al het werk gebeurde in de smederij. Een hooiberg in elkaar zetten bijvoorbeeld. De vier palen (roe is eigenlijk de benaming voor een staander) met elkaar verbinden en boven de houten kap de golfplaten bekleding aanbrengen. Totale kosten 700 gulden. Ik herinner me de nieuwe hooiberg bij boer Kemp in Otterspoorbroek. Ik was veertien jaar denk ik, en begon net zo'n beetje mee te helpen. De boerin, een kleine vrouw met olijke donkere kijkers gaf me een glas melk en later ook nog een zakje met pruimen.

Januari.

7 Donderdag.

7-358

Willeburg Stenning
 1 nieuwe binnen bank
 Carbid lampen gas $\text{fl. } 1.50$
 1 fiets $\text{fl. } 52.50$
~~Stenning in 1 stuk~~ $\text{fl. } 0.90$

8 Vrijdag.

8-358

Stenning Esters
 1 kachel geest in de studeer
 karnis 1 haard gasfiet $\text{fl. } 1.00$
 met 1 nieuwe plaat $\text{fl. } 1.25$
 met 1 nieuw geest $\text{fl. } 1.00$
 No. 2 kachel in een stuk $\text{fl. } 0.40$
 1 nieuwe bel $\text{fl. } 0.30$
 Dec. 1 band geplakt $\text{fl. } 4.30$

9 Zaterdag.

9-357

Stenning in de kane
 1 nieuwe pijp $\text{fl. } 4.30$

Afb. 2. Het kasboek van smederij A. Kooistra.

Dankjewel, stamelde ik, zoveel gulheid niet gewend. Bij de afrekening later bleken melk en pruimen wel hun prijs te hebben. Dat weet ik nog wel. Ik weet ook nog dat de boerin in de zak van haar bovenste rok het kleingeld bewaarde en in de zak van de onderrok het grote papiergeld. Overigens waren de Kempen een katholieke familie, die niet naar het geloof keken, zal ik maar zeggen. Mijn vader zei wel eens, als op het geloof gezinspeeld werd, wat er op de rand van de gulden stond...God zij met ons. Met ons allen en voor ons allen, bedoelde hij. Mijn vader was er voor iedereen en omgekeerd moest hetzelfde toch ook mogelijk zijn.

Later, de zaak had zich inmiddels uitgebreid met fietsen en motoren, kwam de kapelaan als klant binnen via de winkel aan de Schippersgracht en wilde altijd via de smederij naar buiten. Toch beducht voor keurende blikken van geloofsgenoten..? Piet lacht en haalt zijn schouders op. Ach,

zo ging het vroeger. Er is veel veranderd. Het randschrift van de gulden is gebleven. Ja, mijn vader was handig. Hij maakte zelf fietsen en goeie..! Ook herinner ik me een sjees, die mijn vader zelf in opdracht gebouwd heeft. Vakwerk. In de vechtbuitens de kachels schoonmaken. Op Herteveld bijvoorbeeld. De stenen aansmeren aan de binnenkant van de kachels, het zogenaamde aankitten. Het materiaal met de bakfiets meenemen natuurlijk. Het waren lange dagen. Maar in voor- en tegenspoed bleef mijn vader opgewekt. Zelfs toen hij mijn moeder vroeg of die nog wat geld had - tachtig cent was al wat in de beurs zat - om een ijzeren plaat te betalen en mijn moeder wat zorgelijk keek, lachte hij opgeruimd. Kom op.

De leren voorschoot werd ook mijn bedrijfskleding, zal ik maar zeggen. Toen een knappe blondine de smederij binnenkwam zei mijn vader dat ik maar gauw dat leren geval voor moest doen...(om de mannelijke hormonen in bedwang te houden). Piet lacht opnieuw om die vaderlijke

vermaning.

Er klinkt voldoening door als verteld wordt dat het goed ging met de zaak. Twee knechts in dienst. Ja, ik hielp mee, vanzelfsprekend. Niet omdat het moest, maar omdat ik, net als mijn vader, liefde voor het smidswerk had opgevat. In die zin is mijn vader mijn grote voorbeeld geweest. Wat ik al eerder zei... mijn vader was een kunstenaar. Ja echt, hij kon van een stuk ijzer een roos maken !. En dan, na een stilte... voor mij is hij veel te jong overleden.

Auke Hoekstra

1. De jeugdkerk was destijds een meer vrijzinnige afsplitsing van de NH kerk. Het kerkje stond aan de Kerkweg en dient thans als bedrijfsruimte van een uitvaartonderneming. Zie ook jg. 2002, periodiek nr. 4.

Alle illustraties zijn eigendom van de heer P. Kooistra.

Made in Maarssen

De laatste jaren van kunstaardewerkfabriek St.Lukas

Wegens groot succes is bovengenoemde tentoonstelling in Museum Maarssen verlengd.

Voor leden van de Historische Kring is de toegang vanaf heden **gratis**.

Een mooie gelegenheid om weer eens een bezoekje aan het gezellige museum te brengen.

Openingstijden:

Woensdag, zaterdag en zondag van 13.00 tot 16.00 uur.

Adres:

Diependaalsedijk 19b, Maarssen, tel.554440.

Uit de oude schoenendoos (Nr: 14)

Trouwt de juf?

Ditmaal maar liefst drie kleine, zwart-wit foto's van een onbekende fotograaf. Omstreeks 1955, zo te zien in het voorjaar of de zomer, was het een drukte van belang bij de ingang van de RK-kerk aan de Breedstraat. Onder het toezien van een paar moeders worden de kinderen van de katholieke kleuter- of lagere school met rood wit blauwe vlaggetjes in het ochtendzonnetje door twee zusters opgesteld om straks voor het bruidspaar te zingen en juichen. Heel wat van de

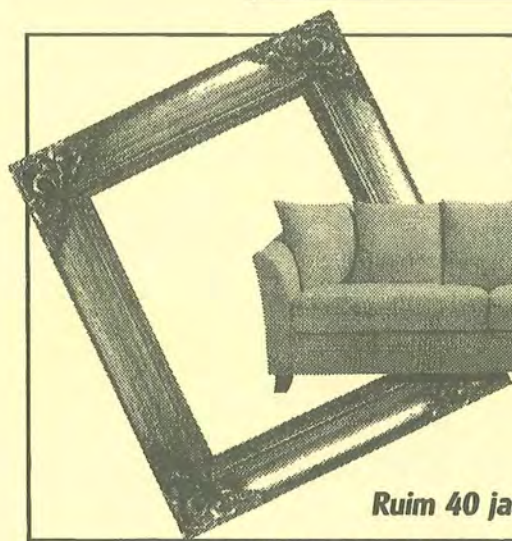
kleine meisjes zijn zelf ook als bruid gekleed. Dat maakt het allemaal nog feestelijker. Overigens heb ik geen bruijgoms kunnen ontdekken. Durfden de heren misschien niet? De foto's werden enige tijd terug gered van de vuilnisbak en maken sindsdien, mede vanwege de duidelijk herkenbare Maarssense omgeving (o.a. de panden van Reith en Okkerman tegenover de kerk), deel uit van het HKM-archief. Graag willen we nog wat meer te weten komen over de foto's. Trouwt inderdaad de juf van de kinderen of is de bruid helemaal niet aan een school werkzaam, wat is haar en haar mans naam, wat is de exacte datum, etc. etc? Herkent u uzelf of anderen of wilt u wellicht een afdruk van een foto? Uw opmerkingen en vragen kunt u schriftelijk of telefonisch doorgeven aan:

*J.H. Sagel, V. Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen,
Tel: 561457, e-mail: jhsagel @ zonnet.n*

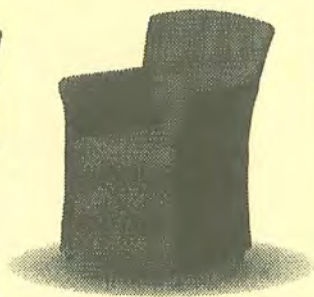
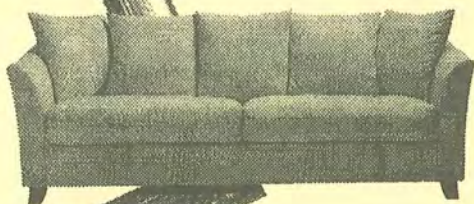
TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS
Nassastraat 71 Maarssen Tel. 562310

WoonArt

Ruim 40 jaar in Maarssen!

WoonArt VAN WAAY - alles tussen vloer en plafond

Nassastraat 18 • Maarssen • Tel. 0346 - 561897 • Fax 0346 - 570097

TWEEWIELER-SPECIALIST

DE HAAN

VERKOOP EN REPARATIE TWEEWIELERS

ONDERDELEN EN ACCESSOIRES.

EIGEN REPARATIE-AFDELING

OPEN MA/TM VRIJ. 8.00-12.30 / 13.30 - 18.00

VRIJDAG AVOND 19.00/21.00

ZATERDAG 8.00-16.30

WOENSDAG GESLOTEN.

**NASSAUSTRAAAT 105
3601 BD MAARSSSEN
0346-561615**

**BOUWBEDRIJF
DE JAGER**

**Bouwbedrijf De Jager
Tuinbouwweg 33
3602 AT Maarssen
Tel. 0346 - 552454
Auto 0653 - 442034
Fax 0346 - 551920**

- **Voor verbouwingen**
- **Aanbouwen**
- **Badkamers**
- **Keukens**
- **Div. onderhoudswerken**